

Metodika nastave povijesti umjetnosti: Modeli poučavanja likovne umjetnosti u srednjoškolskom obrazovanju skandinavskih zemalja

Žuljević, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:101648>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI

Nastavnički odsjek

Diplomski rad

MODELI POUČAVANJA LIKOVNE UMJETNOSTI U
SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU SKANDINAVSKIH
ZEMALJA

Andrea Žuljević

Mentorica: dr. sc. Josipa Alviž, docentica

ZAGREB, 2020.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Akademija likovnih umjetnosti

Nastavnički odsjek

Diplomski studij

MODELI POUČAVANJA LIKOVNE UMJETNOSTI U SREDNJOŠKOLSKOM OBRAZOVANJU SKANDINAVSKIH ZEMALJA

Models of teaching visual arts within the highschool education system of
Scandinavian countries

Andrea Žuljević

SAŽETAK

Metodom istraživanja i analize dokumenata proučavam modele poučavanja likovne umjetnosti u srednjoškolskom sustavu skandinavskih zemalja. Cilj je otkriti zašto skandinavske zemlje slove kao zemlje visokokvalitetnih školskih sustava, koje mjesto u tome ima likovna umjetnost te što možemo naučiti iz skandinavskog pristupa obrazovanju. Predstavljen je detaljan opis ključnih dokumenata i predmetnih kurikuluma. Uključeni su i rezultati istraživanja koja se bave reevaluacijom i kvalitetom provođenja spomenutih kurikuluma u školskoj praksi. Proučavanjem skandinavskog školskog sustava vidljivo je da ne zaostajemo u poticanju ideala modernog školstva, iako je naša obrazovna reforma donesena znatno kasnije. Problemi koji se javljaju u skandinavskom školstvu već se javljaju u našem (ili se mogu pojaviti uvođenjem novog predmetnog kurikuluma i modernih obrazovnih tendencija). Ovi se problemi mogu preduhitriti i/ili riješiti čestim evaluacijama obrazovnog programa te istraživanjima koja proučavaju i prate kako se predmetni kurikulum doista provodi u školi. Uz to manje je naglašen socioekonomski jaz između zemalja kao potencijalno objašnjenje zašto Hrvatska nije na razini skandinavskog obrazovanja jer probleme koji ne ovise isključivo o financijskim sredstvima dijele sve zemlje uključene u ovaj rad. To su manjak informiranosti šireg društva o dobrobitima obrazovanja u kreativnom području za sve aspekte razvoja mlade osobe te manjak obrazovanja nastavnog osoblja u tome kako se kurikulumski ciljevi mogu provesti u djelo u praktičnoj nastavi.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta i knjižnici Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

Rad sadrži: broj stranica, broj reprodukcija itd. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: analiza kurikuluma, srednjoškolski predmet Likovna umjetnost, model poučavanja, Skandinavija

Rad je pohranjen u: Knjižnica Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu

Mentor: dr. sc. Josipa Alviž, docentica, Filozofski fakultet u Zagrebu

Ocjenjivači:

Datum prijave rada: _____

Datum predaje rada: _____

Datum obrane rada: _____

Ocjena: _____

Ja, Andrea Žuljević, diplomantica Nastavnčkog odsjeka Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom *Modeli poučavanja likovne umjetnosti u srednjoškolskom obrazovanju skandinavskih zemalja* rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 20. kolovoza 2020. _____

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kurikulum i likovna umjetnost	2
2.1. Osvrt na Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti.....	3
3. Danska	7
3.1. Opći pregled.....	7
3.2. Kurikulum	9
3.2.1. Cilj.....	9
3.2.2. Sadržaj.....	10
3.2.3. Dodatni sadržaj	11
3.2.4. Didaktički principi	11
3.2.5. Završni projekt	12
3.2.6. Interakcija s drugim predmetima/interdisciplinarnost.....	13
3.3. Ocjenjivanje	13
3.3.1. Ispit	13
4. Švedska	14
4.1. Opći pregled	15
4.2. Struktura nastave.....	18
4.3. Umjetnost i kultura	18
4.3.1. Umjetničke forme i društvo	20
4.3.2. Suvremena kultura	20
4.3.3. Kultura i povijest ideja.....	21
4.3.4. Film i TV (studije)	21
4.4. Estetska/vizualna komunikacija.....	22
4.4.1. Ciljevi predmeta.....	22
4.5. Ocjenjivanje	24
5. Norveška	26
5.1. Opći pregled.....	27
5.2. Kurikulum i struktura predmeta.....	29
5.2.1. Vizualna komunikacija	29
5.2.2. Dizajn.....	30
5.2.3. Umjetnost.....	31
5.2.4. Arhitektura	31

5.3. Interdisciplinarnost	33
5.4. Viša srednja škola	34
5.5. Model ocjenjivanja.....	36
5.6. Inicijative i reforme.....	37
5.7. Umjetničke (specijalizirane) škole (<i>Kulturskoleråd</i>)	38
5.8. Novi kurikulum.....	39
5.9. Problemi u praktičnoj provedbi kurikuluma	43
6. Zaključak.....	45
6.1. Prednosti, nedostaci i usporedbe.....	46
7. Popis literature	49
8. Popis slikovnih priloga	50

1. Uvod

U ovom diplomskom radu analizirat ću modele poučavanja srednjoškolskog predmeta Likovna umjetnost u sklopu obrazovnih sustava skandinavskih zemalja. Pojam Skandinavije službeno se odnosi na Norvešku, Švedsku i Dansku te ću prema tome detaljno analizirati, usporediti i kritički obraditi školske sustave tih triju zemalja.

Usmjerit ću pažnju na srednjoškolsko obrazovanje, pri čemu će neizostavni dio imati i novousvojeni predmetni kurikulum predmeta Likovne umjetnosti koji je sada na snazi u Hrvatskoj. Za razliku od hrvatskog školskog sustava, skandinavske obrazovne sustave odlikuje veći stupanj izbornosti i decentralizacije, odnosno same obrazovne ustanove (škole) imaju veću autonomiju u odabiru nastavnog sadržaja. Škole ipak u gotovo svim slučajevima slijede propisani nacionalni kurikulum kojeg izdaje ministarstvo obrazovanja pojedine zemlje. U ovome radu to će biti glavni dokumenti koji će poslužiti kao izvor informacija i dati najcjelovitiji pregled funkcioniranja školstva unutar tih zemalja. Uz kurikulume, spomenuti su i drugi dokumenti vezani za način provođenja nastave Likovne umjetnosti kao i dostupna istraživanja čiji rezultati daju kritički osvrt na trenutni pristup poučavanju i kvaliteti provedbe nastave. Bitno je napomenuti i činjenicu da ove sustave odlikuje visok stupanj izbornosti, pogotovo u višim razredima srednje škole te je u mnogim slučajevima likovna umjetnost uklopljena u nekolicinu izbornih predmeta ili ne postoji izravan ekvivalent hrvatskom predmetu Likovna umjetnost. U tom slučaju obrađujem sve predmete čije se nastavno područje preklapa s područjem Likovne umjetnosti

Skandinavske zemlje već dugo slove kao uzor kojemu treba težiti kada je riječ o obrazovanju. Često ih spominjemo u kontekstu uspješnih modela poučavanja te naprednih i razvijenih obrazovnih sustava. Nerijetko je upravo mjesto koje zauzimaju kreativni predmeti ono što ih izdvaja od ostalih zemalja, a poznato istraživanje Anne Bamford ukazuje na značajnu ulogu kvalitete likovnog obrazovanja za opći akademski uspjeh.¹

Vjerujem da je skandinavski model zasigurno u određenoj mjeri poslužio kao inspiracija za formiranje novog predmetnog kurikuluma za hrvatski srednjoškolski predmet Likovna umjetnost. Ovim radom želim istražiti što točno čini skandinavsko obrazovanje tako uspješnim, što smo već

¹ Bamford, A. *The wow factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*, Munster, Njemačka 2006.

naučili proučavajući njihov model te što još možemo naučiti na temelju najnovijih dokumenata i istraživanja. Želim dati odgovor na pitanja *zašto nam pri pomisli na visokokvalitetno obrazovanje odmah pada na pamet Skandinavija, kako izgleda poučavanje vizualnih umjetnosti u skandinavskim zemljama i koje je mjesto likovnoj umjetnosti u sklopu uspješnog obrazovnog sustava.*

U daljnjim poglavljima objasnit ću ključne pojmove, analizirati i predstaviti obrazovne sustave navedenih triju zemalja s naglaskom na Likovnu umjetnost. Gdje je to moguće, uključit ću dodatnu literaturu, istraživanja i najnovija saznanja vezana uz ovo područje. Na kraju ću odgovoriti na gore postavljena pitanja i iznijeti zaključke na temelju obrađenih kurikuluma i istraživanja. Konačno, predstaviti ću hrvatski predmetni kurikulum i usporediti ga s prethodno opisanim modelima poučavanja.

2. Kurikulum i likovna umjetnost

Kurikulum je koncept osmišljen u 20. stoljeću, a danas se definira kao skup procesa učenja i poučavanja nastavnog sadržaja s obzirom na određene svrhe i ciljeve, koji su definirani kroz željene ishode (znanja, vještine, sposobnosti i ponašanja).² Predmetni kurikulum propisuje sadržaje koji se trebaju obraditi u sklopu određenog nastavnog predmeta te se načelno treba slijediti kako bi se uspješno postigao zadovoljavajuć stupanj obrazovanja učenika.

Pod tom sveobuhvatnom definicijom nalazimo velik broj različito osmišljenih kurikuluma, ovisno o obrazovnom sustavu, kulturološkoj sredini, namjeni, razini obrazovanja ili sadržaju koji obuhvaća. Kurikulumi o kojima ću pisati u ovom radu zasnovani su na principu učenja prema propisanim ishodima. Točnije, u dokumentu središnje mjesto zauzimaju propisani odgojno-obrazovni ishodi koji navode znanja i vještine koje učenik treba savladati po završetku odgojno-obrazovnog procesa. Sam sadržaj je sekundaran, a način na koji su ishodi ostvareni uvelike se prepušta samom nastavniku, odnosno školi. U usporedbi sa skandinavskim kurikulumom, novi hrvatski predmetni kurikulum, *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije* (2019.; dalje *Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti* (o kojemu će više riječi biti kasnije) zaista detaljno i strukturirano razlaže ciljeve i ishode za svaku pojedinu razinu, odnosno obrazovni

² Knoll, J. H., 1989., str. 29.

ciklus.³ Ipak, bitno je napomenuti da u usporedbi s dosadašnjim Nastavnim planom i programom za Likovnu umjetnost (1994.; dalje Nastavni plan) znatno manje nameće konkretni sadržaj kojeg učenici moraju usvojiti.⁴ Pod utjecajem ciljeva Cjelovite obrazovne reforme hrvatskog obrazovnog sustava i projekta Ministarstva znanosti i obrazovanja *Škola za život*, Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti veći naglasak stavlja na određene sposobnosti i vještine koje učenik treba usvojiti. Predlaže teme koje obuhvaćaju širok spektar ljudskog djelovanja i interesa iz područja umjetnosti, a veću autonomiju daje nastavniku koji sam odabire način na koji će najbolje prenijeti znanje svojim učenicima, inspirirati ih da budu uključeni u nastavni proces kao aktivni sudionici te ih senzibilizirati za vizualni svijet koji nas okružuje.

Sve zadaće istaknute u novom kurikulumu rezultat su promjena u društvu i razvoja tehnologije, konkretnije, činjenice da danas živimo u svijetu kojim sve više vladaju vizualne informacije. Stoga razumijevanje i stvaranje tih vizualnih informacija postaje neophodno za funkcioniranje u suvremenom društvu. Likovna umjetnost više nije skup povijesnih činjenica, njezin cilj nije „samo“ senzibilizirati učenike za kreativnost, likovno izražavanje i razviti u mladim ljudima ljubav prema kulturi. Ona postaje nužna sastavnica cjelovite, obrazovane osobe koja posjeduje vještine s kojima će uspješno navigirati ovim kompleksnim, novim, vizualnim svijetom.

2.1. Osvrt na Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti

Valom promjena koje je donijela obrazovna reforma izrađen je i novi *Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti*. U odnosu na dosadašnji *Nastavni plan*, novi je kurikulum daleko razrađeniji, organiziraniji, a što se tiče samog nastavnog sadržaja slobodniji dokument. Više nisu navedene konkretne informacije koje učenik mora upamtiti, već je težište prebačeno na ključne koncepte koji su popraćeni prijedlozima o tome kako se oni mogu obraditi u nastavi. Sam nastavnik ima daleko veću autonomiju u načinu predavanja nastavnog sadržaja.

³ Predmetni kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Zagreb: Narodne Novine, 2019.

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnog%20predmeta%20Likovna%20kultura%20za%20osnovne%20skole%20i%20Likovna%20umjetnost%20za%20gimnazije.pdf> (zadnje pregledano 2.9.2020)

⁴ Nastavni program za gimnazije – Likovna umjetnosti, Zagreb: Glasnik Ministarstva prosvjete, 1994., str. 2 i 3 http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/likovni.pdf (zadnje pregledano 2.9.2020.)

Predmet Likovna umjetnost izvodi se 35 školskih sati tijekom četiri godine u općim, jezičnim i klasičnim gimnazijama. U prirodoslovnoj gimnaziji Likovna umjetnost se predaje samo u 3. razredu (70 školskih sati), a u prirodoslovno-matematičkim gimnazijama prema dvogodišnjem programu u 1. i 2. razredu, u sveukupnom trajanju od 70 školskih sati (35 školskih sati godišnje).⁵ Kurikulum je sadržajno podijeljen u četiri cjeline u trajanju od 35 školskih sati. Prema tome jedna se cjelina poučava tijekom jedne školske godine i uspješno se može uklopiti u različite srednjoškolske programe.⁶ Svaka cjelina sadrži pripadajuće obdgojno-obrazovne ishode čija je konačna svrha razvoj vizualne pismenosti i kreativnog mišljenja.

Likovna umjetnost je predmet koji na jedinstven način oblikuje osobni i društveni identitet učenika. Danas znamo da gotovo 80% informacija primamo vizualnim putem, a razumijevanje složene vizualne okoline i njezino kritičko prosuđivanje ključni su preduvjeti za njezino aktivno oblikovanje. Predmet obuhvaća vizualnu kulturu i različita područja likovnih i vizualnih umjetnosti (crtež, slikarstvo, skulpturu, grafiku, dizajn, arhitekturu i urbanizam, fotografiju, film, strip, primijenjene umjetnosti i suvremene umjetničke prakse), razne načine vizualne komunikacije te praktičnu primjenu tehnika, alata i medija. Istraživanje, osmišljavanje i provođenje projekata te međupredmetno povezivanje doprinose razvoju kreativnog i kritičkog mišljenja i izvan područja usko vezanog za likovnu umjetnost te postaje vještina primijenjiva u različitim aspektima života.

Učenik se u svakodnevnom životu susreće sa vizualnim pojavama u svojoj okolini. Kako bi ih uspješno razumio, objasnio i kritički sagledao nužno je iskusiti ih u kontroliranim uvjetima školskoga sustava. Pritom se u nastavi koriste razni materijali i primjeri od onih iz svakodnevice do velikih povijesno utjecajnih umjetničkih djela. Važan dio tog iskustva imaju i kulturno-znanstvene ustanove s čijom suradnjom škola i nastavnici mogu uvesti učenike u svijet umjetničkih događanja i kulturne baštine. Kroz neposredni doticaj sa svijetom vizualne umjetnosti učenik ima priliku istražiti,

⁵ Prijedlog Nacionalnog kurikuluma za gimnazijsko obrazovanje, 2017., str. 18. [https://mzo.gov.hr/istaknute-
teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulumi/531](https://mzo.gov.hr/istaknute teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulumi/531) (zadnje pregledano 2.9.2020.)

⁶ Predmetni kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Zagreb: Narodne Novine, 2019., str. 72. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnog%20predmeta%20Likovna%20kultura%20za%20osnovne%20skole%20i%20Likovna%20umjetnost%20za%20gimnazije.pdf> (zadnje pregledano 2.9.2020)

oblikovati i promotriti postojeća idejna rješenja, a potom savladati tehnike, alate i medije kojima može ostvariti vlastiti izričaj.

Predmetni kurikulum omogućava fleksibilnost pri odabiru nastavnog sadržaja što ga zasigurno može učiniti pristupačnijim učenicima, nudeći im osobno i poučno iskustvo.⁷

Osim navedenog, stvara se veliki potencijal za uspješno provođenje interdisciplinarnosti – ne samo da je područje likovne umjetnosti utkano u cjelokupan razvoj čovječanstva i time sva područja njegova proučavanja, već i kompetencije koje učenik stječe na nastavi Likovne umjetnosti može primijeniti sa jednakom uspješnošću i na druga područja (kritičko mišljenje, kultura dijaloga, argumentiranje, vrednovanje, kreativnost, višestruka rješenja problema...).

Kroz odgojno-obrazovni proces, kako je navedeno u ishodima predmetnog kurikuluma,⁸ učenik će usvojiti i razumjeti likovni jezik i razviti likovnu pismenost odgajanjem opažaja te njihovom primjenom kroz stvaralački (kreativni) i analitički proces. Produkcijom ideja i rješavanjem problema imat će priliku izraziti stvaralačko (kreativno) mišljenje. Upotrebom različitih materijala, postupaka i medija učenik će razvijati psihomotoričke i kognitivne vještine. Uz to, ključan je razvoj kritičkog mišljenja, stavova i vrijednosti uspostavljanjem aktivnog i propitujućeg odnosa prema okolini i likovnom stvaralaštvu. Kako bi podrobije usvojio nastavni sadržaj učenik će razumjeti kontekst likovnoga djela ulogu likovnoga stvaralaštva u društvu istraživanjem umjetničkoga izraza i uspostavljanjem odnosa s društvenim, povijesnim, kulturnim i tehnološkim čimbenicima. Tijekom odgojno-obrazovnog procesa učenik će sudjelovati u umjetničkim događanjima i aktivnostima kulturno-znanstvenih ustanova; razvijati odgovoran odnos prema suvremenoj kulturnoj okolini i umjetničkoj baštini.⁹

Značajna novost koju nam donosi predmetni kurikulum jesu njegovi konceptualni okviri, točnije podjela na domene. Svaka domena odgovara jednom od triju područja ljudskoga razvoja – psihomotoričkom, afektivnom i kognitivnom području. Bitno je napomenuti da je cilj spomeutih domena da skrenu pažnju na pojedina područja, ali ne i da se nastava podijeli na njih. Ona se trebaju

⁷ Predmetni kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije, Zagreb: Narodne Novine, 2019., str. 5. i 6.

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnog%20predmeta%20Likovna%20kultura%20za%20osnovne%20skole%20i%20Likovna%20umjetnost%20za%20gimnazije.pdf> (zadnje pregledano 2.9.2020)

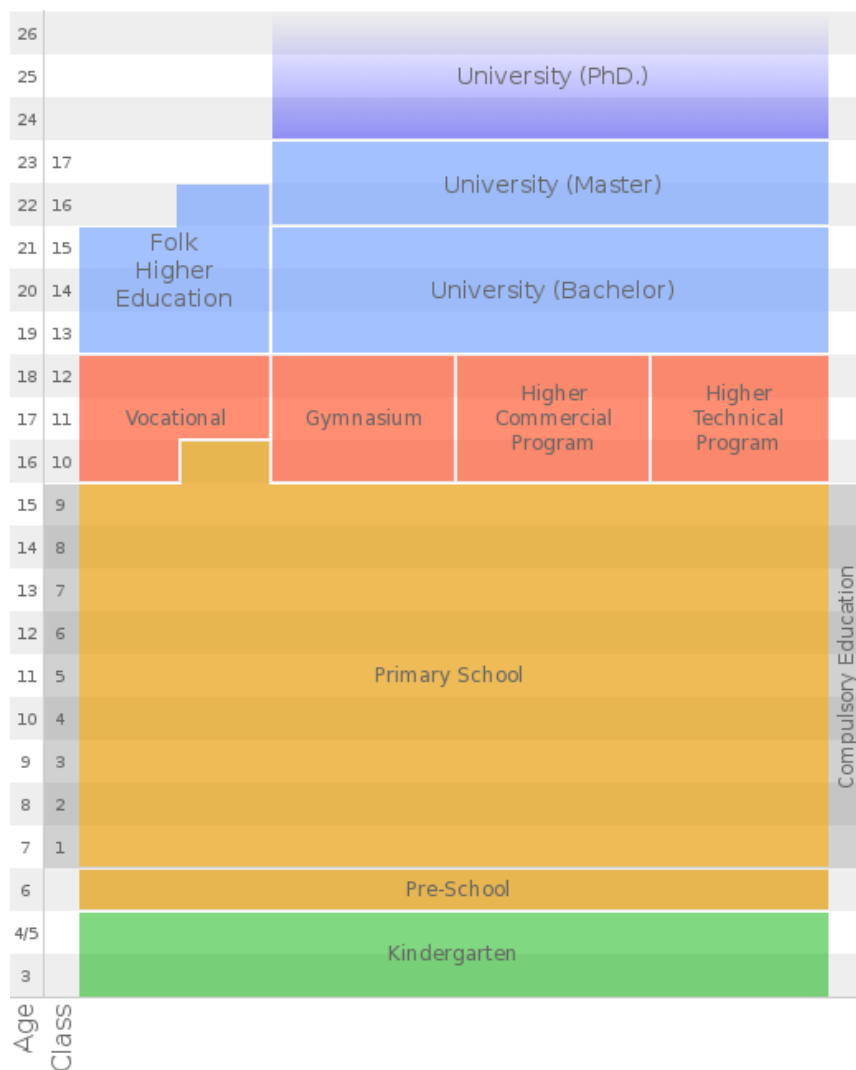
⁸ Isto, str 74.

⁹ Isto, str 6.

ispreplitati i nadopunjavati, ovisno o sadržaju, tijekom odgojno-obrazovnog procesa. *Stvaralaštvo i produktivnost* (A) domena je koja u središte stavlja stvaralački proces, kreativnost, stvaranje i produkciju ideja. U predmetu Likovna umjetnost naglasak se stavlja na istraživački rad učenika koji se može ostvariti kroz manje ili veće učeničke projekte. Domena pod nazivom *Doživljaj i kritički stav* (B) usmjerena je na razvoj kritičkog mišljenja i senzibiliteta učenika za vizualno područje. Ona se ostvaruje ishodima koji od učenika zahtijevaju razvijanje sposobnosti analize likovnoga djela kao metode za razvijanje kritičkoga mišljenja, potiču njegovu sposobnost argumentiranog iznošenja suda o pojedinim likovnim pojavama putem rasprave, naglašavaju važnost neposrednoga kontakta s umjetničkim djelom i aktivnoga, propitujućega odnosa prema spomeničkoj baštini. *Umjetnost u kontekstu* (C) bavi se pretežno društveno povijesnim kontekstom nastanka umjetničkih djela i razvojem vizualnog izričaja. Pritom naglašava međuodnos i međuovisnost umjetnosti i društva.¹⁰

¹⁰ Isto, str. 7. i 8.

3. Danska

1. Grafički prikaz obrazovne strukture u Danskoj (preuzeto iz: edufile.info¹¹)

3.1. Opći pregled

Srednjoškolski sustav u Danskoj podijeljen je na nižu i višu srednju školu s time da nižu pohađaju djeca u dobi od 13 do 16 godina, a višu ona od 16 do 19 godina. Javne škole su besplatne i slijede kurikulum kojeg propisuje Ministarstvo za djecu i obrazovanje. Glavni principi obrazovanja u Danskoj odnose se na to da obrazovanje jednake kvalitete mora biti dostupno svima i to je većinom

¹¹ Educational Country Files (2008. – 2020.)

http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=23 (zadnje pregledano 20.8.2020.)

osigurano na način da država financira gotovo sve obrazovne ustanove, obrazovanje je besplatno i kvaliteta je regulirana od strane Ministarstva obrazovanja. Cilj je obrazovanja osigurati generaciju mladih ljudi sa razvijenim znanjem i kompetencijama koje će ih kvalificirati za aktivno sudjelovanje u intelektualnom društvu i doprinos njegovom daljnjem razvoju. Slijedi se princip cjeloživotnog obrazovanja. Ideja seže još od danskog svećenika iz 19. stoljeća i filozofa N.F.S. Grundtviga, koji je tvrdio da je preduvjet aktivnog sudjelovanja u demokratskom društvu obrazovanje za sve građane na cjeloživotnoj osnovi.¹²

Učenici su potaknuti na aktivno sudjelovanje u nastavi i prema njima se odnosi kao prema samostalnim osobama vlastitog mišljenja i ambicija te ih se kao takvim poziva na sudjelovanje u raznim raspravama. Osim toga kroz rad na projektu kod učenika se nastoji razviti osjećaj za timski rad, a interdisciplinarni aktivnosti djeluju kao poveznica između različitih područja obrazovanja sa ciljem stvaranja cjelovite mlade obrazovane osobe.

Srednjoškolsko obrazovanje u Danskoj traje tri godine, upisuje se po završetku osnovne škole otprilike u 16. godini učenika. Dijeli se na opću srednju školu (gimnaziju), strukovnu školu, viši tehnički i viši komercijalni program. Svaki srednjoškolski program ima svoj prilagođeni kurikulum izdan od strane Ministarstva obrazovanja.¹³ U ovom diplomskom radu bavit ću se programom gimnazije, jer se upravo ovdje nalazi predmet Likovne umjetnosti koji je ekvivalent onom u Hrvatskoj. Riječ je o novijem kurikulumu usvojenom 2017. godine. Ministarstvo obrazovanja zaduženo je za strukturiranje okvirnog kurikulumu, a konkretno planiranje nastave prepušteno je samom nastavniku. U kurikulumu su propisani glavni ciljevi, osnovni sadržaj i potreba za određenom količinom dodatnog sadržaja te način ispitivanja i ocjenjivanja učenika. Poseban je dokument svojevrsni plan i program nastave koji se ažurira svake školske godine, a sadrži prijedloge tema koje se mogu koristiti u nastavi.

¹² Principi obrazovanja u Danskoj, Ministarstvo za više obrazovanje i znanost, 2018. <https://ufm.dk/en/education/the-danish-education-system/principles-for-education-in-denmark> (zadnje pregledano 26.4.2020.)

¹³ Viša srednja škola, Ministarstvo za više obrazovanje i znanost, 2019. <https://ufm.dk/en/education/the-danish-education-system/upper-secondary-education> (zadnje pregledano 26.4.2020.)

3.2. Kurikulum

Nastava Likovne umjetnosti (dan. *Billedkunst*) u Danskoj se provodi na 3 razine: A, B i C. Važno je napomenuti da se u većini škola provodi razina C. Razina B provodi se samo u nekim školama s „pojačanim“ likovnim programom, a razina A se za sada provodi samo u jednoj školi (Gefion Gymnasium).¹⁴ Riječ je o eksperimentalnom programu koji je zahtjevniji od razine B i C po količini literature i satima izvedbe.¹⁵ Razina C uključuje 75 školskih sati, dok razina B zahtijeva dodatnih 125. Prema tome, kako bi učenik od nulte točke dosegao razinu B iz likovne umjetnosti to znači da mora odslušati sveukupno 200 sati¹⁶. Kako se ti školski sati raspoređuju ovisi o školi i programu pojedine škole. Također, bitna razlika između navedenih razina je propisana količina literature pri čemu A razina zahtijeva od 200 do 300 stranica, B razina od 150 do 200 stranica, a razina C od 75 do 100 stranica. U slučaju razina A i B također je značajno da je pronalaženje dijela dodatne literature prepušteno samim učenicima, dok na razini C sve materijale određuje nastavnik. Osnovni opis, sadržaj, ciljevi i model ocjenjivanja opisani su u nastavku.

U središtu predmeta su vizualne pojave i estetski procesi. Kroz nastavu učenici imaju priliku iskusiti i istražiti vizualne pojave vezane uz kulturu, tradicionalne umjetničke vrste, suvremenu umjetnost i arhitekturu. Istraživanjem navedenih područja razvijaju osjećaj za estetiku, inovativnost, znanje i vještine za rješavanje vizualnih izazova.¹⁷

3.2.1. Cilj

Cilj predmeta Likovne umjetnosti je pripremiti učenike za analitički pristup vizualnim pojavama i njihovom društveno-povijesnom kontekstu. Predmet doprinosi općem obrazovanju mlade osobe kroz prožimanje praktičnog rada, analize i teorije. Kroz rad i iskustvo učenik stječe znanje i

¹⁴ Službena stranica gimnazije Gefion <https://gefion-gym.dk/samfa-enga-billedkunsta>

¹⁵ Informaciju o tome da je riječ o eksperimentalnom programu dobila sam od zaposlenika Ministarstva obrazovanja kao odgovor na upit e-mailom

¹⁶ Predmeti i kurikulumi, Ministarstvo za mlade i obrazovanje u Danskoj <https://www.uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/fag-og-laereplaner> (zadnje pregledano 4.5.2020.)

¹⁷ Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og kvalitet Gymnasiekontoret, *Billedkunst C – stx*, 2017

vještine s kojima može uspješno razumjeti i sudjelovati u složenom vizualnom, digitalnom i globaliziranom svijetu umjetnosti i kulture.

Kroz odgojno-obrazovni proces učenici će proučavati različite probleme koristeći praktični rad, analizu i teoriju. Eksperimentirat će s različitim metodama i strategijama pri rješavanju vizualnih i prostornih problema te analizirati svoje radove i radove drugih. Učenici će moći odabrati, usporediti i analizirati relevantne vizualne i prostorne oblike i materijale u određenom zadatku (zadatak pritom uključuje vlastiti rad učenika). Po završetku odgojno obrazovnog procesa učenici će moći obrazložiti odluke i odabire, mogućnosti i ograničenja pojedinih estetskih i inovativnih procesa. Moći će objasniti razliku između osobnog ukusa i analitičkog pristupa te razumjeti pojedina umjetnička razdoblja, njihove osnovne karakteristike i primijeniti stručnu terminologiju. Učenik će uspješno moći komunicirati vizualnim putem, uključujući modernu (digitalnu) tehnologiju. S ciljem interdisciplinarne integracije učenik će moći povezati umjetničke teme s temama iz drugih predmeta i primijeniti stečena znanja u praktičnom radu primjenom naučenih metoda.¹⁸

3.2.2. Sadržaj

Usvajanje sadržaja predmeta kod učenika razvija dublje razumijevanje područja i znanje koje je primjenjivo u profesionalnom okruženju. Sadržaj nije detaljno propisan kurikulumom, već je određena razina slobode dana svakom nastavniku. Propisane su smjernice prema kojima sadržaj mora usvojiti primjenom praktičnog, analitičkog i teorijskog pristupa općoj, umjetničkoj i estetskoj problematici. One zagovaraju praktični, analitički i teorijski pristup te potiču korištenje različitih alata, postupaka i medija izražavanja uključujući digitalne medije. Sadržajno je propisano proučavanje likovnih djela, pojava i kultura prije i poslije 1800. godine, s naglaskom na suvremeno razdoblje, odnosno proteklih 10 godina. Obrađuju se danski, zapadni i ne-zapadni stilovi, uključujući internacionalnu suvremenu umjetnost, a pritom se koristi osnovni analitički pristup formi (formalna analiza), sadržaju i kontekstu vizualnih pojava. Proučavaju se odabrane teorije koje opisuju opću,

¹⁸ Isto

umjetničku i estetsku problematiku te ideje i strategije (vizualnog) dizajna.¹⁹ Na višim razinama (A i B) dodaju se teme vezane uz rad kustosa i muzeologiju.

3.2.3. Dodatni sadržaj

Učenici neće moći postići sve obrazovne ciljeve usvajanjem isključivo osnovnog, prethodno opisanog sadržaja, već moraju primijeniti i dodatni sadržaj, koji produbljuje ranije opisane teme. Njihova je uloga produbljivanje osnovne teme s ciljem uspješnijeg usvajanja i primjene sadržaja u kasnijem privatnom i profesionalnom/akademskom životu učenika.

Teorije, principi, materijali, metode, teme i problematika drugih disciplina i osoba izvan školskog sustava trebaju biti uključene kad god je to moguće. Materijali mogu biti dostupni i na engleskom jeziku te ako je to moguće i primjereno, i na drugim stranim jezicima. Većinom su vezani za vizualne pojave no uključena je i literatura od 75 do 100 stranica koja uključuje i ilustracije²⁰. Na višim razinama količina literature je nešto veća, kao što je istaknuto u uvodu.

3.2.4. Didaktički principi

Predmet je usmjeren na praktično djelovanje, a učenik je u središtu obrazovnog procesa. Teorija, analiza i praktični rad se prožimaju: učenici znanje usvajaju iskustveno kroz vlastite odabire, osvrte, prosudbe i radnje unutar kreativnih eksperimenata i istraživačkih projekata.

Uloga nastavnika je prenošenje znanja i vještina uz nenametljivo vođenje učenika kroz obrazovni proces. Nastavnik vodi učenika i usmjerava ga u njegovom vlastitom proučavanju vizualnih pojava i kreativnih procesa. Postupno se razvija učenikova sposobnost samostalnog rada i istraživanja pojedinih problema korištenjem praktičnog rada, analize i teorije. Prema tome, nastavnik planira i

¹⁹ Isto

²⁰ Isto

organizira nastavu imajući na umu učenika u središtu cjelokupnog procesa te mu nudi prikladne primjere za proučavanje pojedinih umjetničkih područja.

Profesionalne kompetencije i inovacija se kod učenika razvijaju kroz samostalan rad, ali i u suradnji s kolegama. One su ojačane putem projektne nastave vezane uz suvremene ili lokalne probleme u suradnji s vanjskim/vanškolskim osobama (umjetnicima, institucijama).

Izmjenjuje se samostalan i grupni rad, kratka tematska nastava i duža, nerijetko višednevna projektna nastava.

Rezultati nastave izlažu se izvan učionice na za to predviđenom mjestu u školi, putem *online* izložba i/ili prezentacija s ciljem razvijanja sposobnosti učenika da daju argumentirani osvrt svojim i tuđim radovima te poboljšaju svoju sposobnost komuniciranja vizualnim putem. Po završetku obrazovne cjeline učenici ostvaruju vlastiti, samostalni projekt koji se potom ocjenjuje.²¹

3.2.5. Završni projekt

U središtu je učenikova sposobnost da samostalno istraži problem koji je zadan od strane nastavnika koristeći sintezu analize, teorije i praktičnog rada. Ispitni projekt uključuje vlastiti eksperimentalni, istraživački i praktični umjetnički rad. Nastavnik preuzima ulogu mentora te vodi učenika kroz taj proces.

Učenici svoje radove tijekom obrazovnog procesa prilažu u mape i time bilježe svoj proces i napredak. Ta se mapa na kraju prilaže kao jedan od glavnih elemenata ocjenjivanja. Ona se u nastavi koristi kao alat za pretraživanje, stvaranje, eksperimentiranje, pohranjivanje, širenje, komuniciranje i distribuciju.

Uključen je i rad sa digitalnim medijima; konačni cilj je od učenika stvoriti sposobnog i odgovornog korisnika modernih tehnologija/digitalnih medija.²²

²¹ Isto

²² Isto

3.2.6. Interakcija s drugim predmetima/interdisciplinarnost

Značajan aspekt glavnog sadržaja, ali i dopunskih sadržaja je nastojanje da se osnaži suradnja između različitih područja poučavanja (predmeta). U nastavnom procesu se podržava učenikov osobni interes i znanje iz drugih područja te se ono usmjerava i integrira u umjetničko područje. Krajnji rezultat je stvaranje jedinstvenog učeničkog rada sa specifičnim pogledom na određenu tematiku i otvaranje jedne nove dimenzije znanja krojene prema interesu učenika.²³

3.3. Ocjenjivanje

Cijeli istraživački proces učenika zabilježen je u obliku mape/portfelja. Rad se ocjenjuje na temelju kontinuiranog rada i vidljivog napretka tijekom obrazovnog procesa. Pri svakom koraku učenici moraju biti svjesni toga što se od njih očekuje i na temelju kojih kriterija će na kraju njihov rad biti ocijenjen.

Mapa sadrži radove učenika, reprodukcije radova drugih autora (npr. afirmiranih umjetnika čiji je rad bio relevantan u određenom dijelu nastave) te isječke literature koju je učenik obradio na nastavi. Mapa mora imati odgovarajuću širinu, točnije spektar radova koji nastavniku jasno daje do znanja da je učenik usvojio (i u stanju je primijeniti) nastavni sadržaj.

Učenici sami organiziraju izgled svoje mape na način da analitički i praktični pristup bude vidljiv, odluke pri izvedbi radova jasne i argumentirane, teorija i istraživački materijali primijenjeni na problem/zadatak. Sve to mora biti jasno vidljivo u izgledu i organizaciji mape. Ona je dio formativne i sumativne evaluacije.

3.3.1. Ispit

Ispit je usmeni, traje 30-ak minuta i sastoji se od dva dijela – samostalnog učenikovog projekta, kojim se pokazuje ideja, proces i izvedba te ispitivanje teorijskog znanja (teorija, analiza). Učenik

²³ Isto

prvo prezentira svoj istraživački projekt, a potom s ispitivačem/nastavnikom vodi kratki dijalog o predstavljenoj temi.

Teorijski dio temeljen je na radovima samog učenika, ali češće na likovnim primjerima drugih afirmiranih umjetnika pri čemu se od učenika očekuje da primijeni teoriju i analizu. Pri ovom koraku ključna je uloga mape iz koje nastavnik odabire radove za analizu i čija je tematika obrađena tijekom prethodnog nastavnog ciklusa.

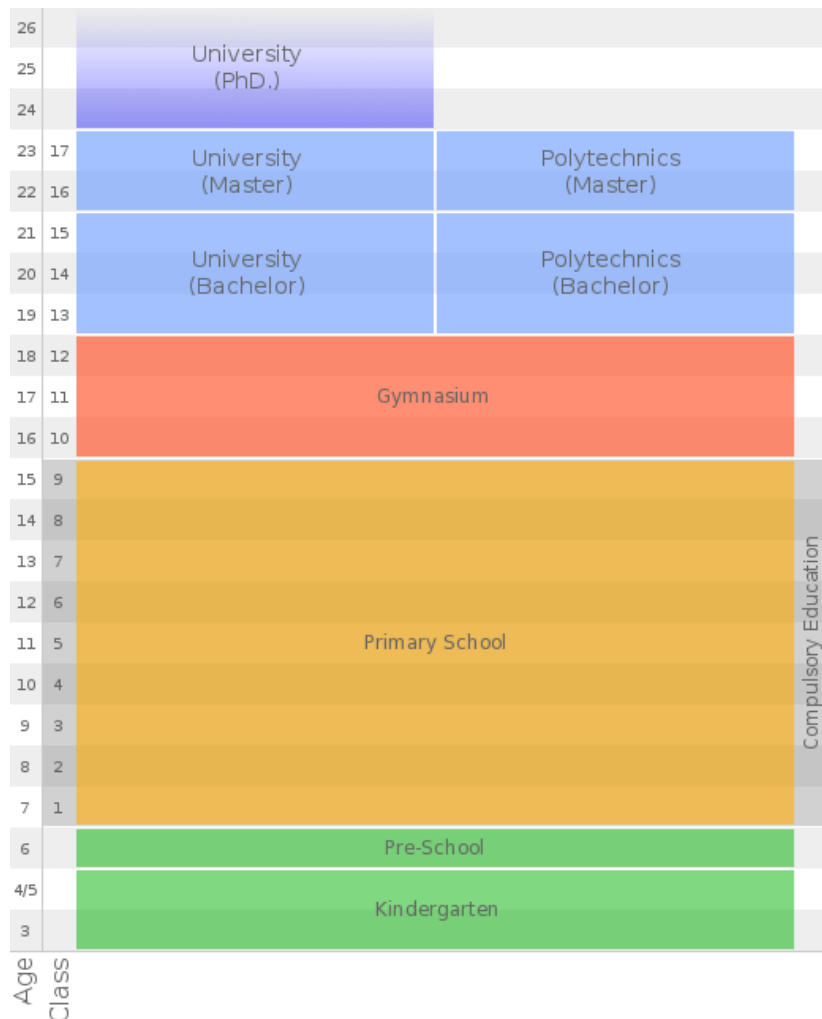
Ocjena se daje ovisno o stupnju usvojenosti prethodno definiranih znanja te njihove primjene u praktičnoj izvedbi. Na kraju obrazovnog procesa, odnosno školske godine daje se jedna ocjena na temelju jednog istraživačkog rada i teorijskog ispita. Oba dijela su jednako važna i donose jednak broj bodova.²⁴

4. Švedska

U Švedskoj glavni autoritet nad područjem odgoja i obrazovanja ima Nacionalna agencija za obrazovanje koja je zadužena za upravljanje državnim školstvom. Osim kurikuluma ona regulira i ispite znanja na nacionalnoj razini (ekvivalent našoj državnoj maturi). Decentralizacija se očituje u tome da u posljednjih 20-ak godina sve veći broj škola ne pripada državnom školstvu te kao takve donose vlastite specifične programe. U ovom radu analiziram dokumente koje slijede sve državne srednje škole.

²⁴ Isto

4.1. Opći pregled

2. Grafički prikaz obrazovne strukture u Švedskoj (preuzeto iz: preuzeto iz: edufile.info²⁵)

U Švedskoj ne postoji jednostavna podjela strukovnih i općih srednjih škola. Umjesto toga u ponudi je 17 nacionalnih srednjoškolskih programa koje učenik može odabrati. Srednja škola obuhvaća obrazovanje od 10. do 12. stupnja, odnosno od 15. do 18. godine starosti učenika. Od 7. do 15. godine učenik pohađa 9 stupnjeva osnovne škole.

²⁵ Educational Country Files (2008. – 2020.)

http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=9 (zadnje pregledano 20.8.2020.)

Srednjoškolske programe čine: Prirodne znanosti, Društvene znanosti, Zdravstvo i zdravstvena skrb, Tehnički program, Odgajateljstvo (eng. *Children and Leisure*), Turizam i ugostiteljstvo (eng. *Hotel and Restaurant*), Međunarodni Baccalaureat, Trgovina i administracija (eng. *Trade and Administration*), Energija, Ventilacija i sanitarni uređaji te Električna.²⁶

Neki od navedenih programa ne moraju nužno uključivati sve „obavezne“ predmete, koji su nužni za kasniji upis na više obrazovanje (fakultet). Umjesto toga svaki program nudi mogućnost da učenik pohađa te predmete ako on/ona tako svojevóljno odluči.

Svi srednjoškolski programi traju tri godine, a kako bi se završio srednjoškolski obrazovni program učenik tijekom procesa mora sakupiti 2 500 bodova – pritom svaki tečaj donosi 50, 100 ili 150 bodova. Tako tijekom tri godine učenik obično završi između 20 i 30 takvih cjelina. Po završetku tečaja učenik dobiva ocjenu. Učenik može dobiti i više ocjena iz istog predmeta ako je riječ o više tečajeva (npr. tečajevi mogu biti u obliku razina Matematika A, Matematika B, Matematika C).

Ocjene su navedene kao slova od A do E, s time da je A najbolja ocjena. Kriteriji koje učenik mora zadovoljiti da bi ostvario pojedinu ocjenu detaljno su opisani u svakom pojedinačnom predmetnom kurikulumu. Pritom su kriteriji propisani za svaki tečaj, to jest cjelinu.²⁷

Škole su u vlasništvu grada, odnosno općine koje ih i financiraju, no zakonskom obvezom slijede regulacije propisane od strane Nacionalne agencije za obrazovanje. Pod takve regulacije spada i kurikulum.

Švedski obrazovni sustav shvaća umjetnost kao neizostavni dio čovjekova lingvističkog i konceptualnog svijeta. Posebno je zanimljivo da u mnogim dokumentima i silabima upravo je umjetnost među prvim, ako ne i prvo poglavlje i područje koje se opisuje.²⁸ Slike i likovna umjetnost u kontekstu školstva služe kao pogled na način kojim čovječanstvo razmišlja i doživljava sebe i svoju okolinu u pojedinim povijesnim razdobljima. Likovna umjetnost u školi ne služi samo razvoju znanja o (povijesti) umjetnosti, već joj je cilj razviti kod učenika kreativnost, kritičko mišljenje, analiziranje

²⁶ Kurikulumi za srednje škole, Skolverket <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan> (zadnje pregledano 3.5.2020.)

²⁷ Skolverket (Swedish national agency for education), *Swedish grades*, 2017

²⁸ Vidi: Skolverket, *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school educare, 2011; Revised 2018 version*, DanagårdLitho 2018, Skolverket, *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school educare, 2011; Revised 2018 version*, DanagårdLitho 2018

i komuniciranje vizualnim putem. Imperativ je kod učenika razviti strast i želju za likovnim izražavanjem koji se ostvaruju tek kada on razvije razumijevanje vizualnih informacija.

Nadalje, slike i drugi vizualni prikazi nude početnu točku za daljnje razmatranje različitih socioekonomskih, filozofskih, psiholoških pitanja. Znanje i pismenost unutar likovnog područja opisani su kao neophodna sposobnost za uspješno i aktivno funkcioniranje unutar suvremenog društva. Dapače, poučavanje umjetnosti u školi često se u literaturi opisuje kao „pravo“ djeteta da bude osposobljeno za sudjelovanje u kulturnom životu svoje zajednice. To pravo na znanje i vizualnu pismenost smatra se neizostavnim dijelom obrazovanja mlade osobe te veoma važnim dijelom školskog sustava općenito. Umjetnost se smatra jezikom kojim se može govoriti i o drugim neumjetničkim temama te kao alat za razumijevanje složenih, apstraktnih pojmova.

Opći ciljevi poučavanja Umjetnosti i kulture (šv. *Konst och kultur*) u školama podrazumijevaju da učenik mora razviti sposobnost razumijevanja likovnih umjetnosti do te mjere da s lakoćom i strašću sam može stvarati svoje radove, klasičnim umjetničkim tehnikama, ali i koristeći se modernom tehnologijom (računalo, video).²⁹ Cilj je kod učenika razviti svijest o vizualnim prikazima kao načinima komunikacije te njihovoj ulozi kako u učenikovom najbližem okruženju tako i u drugim kulturnim sredinama. Uz to je ključno razviti sposobnost učenika da komunicira putem vlastitog vizualnog jezika (slika) te razumije tuđe vizualne poruke. Razvija se sposobnost analiziranja, kritičkog sagledavanja vizualnog materijala uz razumijevanje činjenice da slike sa sobom donose i stvaraju značenja, imaju određen sadržaj dublji od onoga što doslovno prikazuju. Učenici tijekom odgojno-obrazovnog procesa stječu znanja o osnovama povijesnog razvoja vizualnih umjetnosti, arhitekture i dizajna pogotovo u sklopu vlastitog najbližeg okruženja. Kroz nastavu učenik treba biti upoznat s lokalnim umjetničkim događanjima i djelovanjima raznih suvremenih umjetnika.

Osim ovih ciljeva unutar samog kurikulumu se daje vrlo malo informacija o tome kako točno nastavnik treba provesti ove zadaće u djelo. Nisu dane konkretne teme, nema propisanog popisa umjetnika i umjetničkih razdoblja koja treba obraditi već je težište osjetno stavljeno na ono što umjetnost u srži jest te čemu služi. Fokus je na tome kako će učeniku sam nastavni predmet omogućiti drugačiji pogled na svijet te ga opismeniti na jednoj novoj, vizualnoj razini. Takva mlada osoba bit će

²⁹ Skolverket, *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school educare, 2011; Revised 2018 version*, DanagårdLitho 2018

sprema na sudjelovanje u svojoj zajednici na širi spektar načina te će steći bogatije razumijevanje vizualnog svijeta koji nas u današnje moderno doba u sve većoj mjeri okružuje.

Kroz predmet likovnih umjetnosti može se provući mnoštvo tema od socioekonomskih slojeva, rasne i rodne problematike te kako su te teme obrađene u medijima. Ključna je uloga nastavnika u isticanju rastuće uloge vizualnih poruka u ovom modernom informacijskom dobu te njihovog značajnog utjecaja na podsvijest i ponašanje promatrača.³⁰

4.2. Struktura nastave

Područje vizualne umjetnosti u švedskom srednjoškolskom sustavu možemo promatrati kroz dva različita, ali srodna programa koje on nudi. To su **Umjetnost i kultura** (eng. *Arts and Culture*) i **Estetska komunikacija** (eng. *Aesthetic Communication*).³¹

4.3. Umjetnost i kultura

Predmet je po prirodi interdisciplinaran. Temelji se na estetici, povijesti ideja, svjetskoj povijesti umjetnosti, arhitekturi te plesu, filmu, glazbi i kazalištu. Područje predmeta pokriva suvremene i povijesne, nacionalne i svjetske tendencije s naglaskom na razvoju kulture na zapadu.³²

Glavni cilj Umjetnosti i kulture je razvoj znanja o povijesti ideja te razvoj kako umjetničkog tako i suvremenog kulturnog izražavanja. Također pomaže učenicima u temeljitijem razumijevanju samog pojma kulture. Učenicima treba pružiti mogućnost da kroz iskustvo spoznaju raznolikost, bogatstvo i slobodu izražavanja te da otvorenog uma prigrle ono što se na početku može činiti

³⁰ Skolverket, *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school educare, 2011; Revised 2018 version*, DanagårdLitho 2018

³¹ Službena stranica Nacionalne agencije za obrazovanje u Švedskoj <http://www.skolverket.se> (zadnje pregledano 3.5.2020.)

³² Predmet Umjetnost i kultura, Skolverket, 2010. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DKOS%26lang%3Dsv%26tos%3Dgy%26p%3Dp&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3#anchor1> (zadnje pregledano 3.5.2020.)

nepoznatim i neobičnim. Učenicima se pruža mogućnost za razvoj reflektivnog i kritičkog pristupa umjetničkim formama i ulozi umjetnosti u društvenom kontekstu. Cilj nastave je i razvoj kreativnosti i interesa za vlastito kreativno stvaranje.

Sadržaj se usvaja kroz analizu i interpretaciju umjetničkih djela te na iskustveni način korištenjem različitih tehnika i materijala. Nastavnik treba biti vješt u postizanju ravnoteže između teorije i prakse s naglaskom na iskustvo i samoevaluaciju učenika. Treba potaknuti učenike na eksperimentiranje s različitim oblicima i tehnikama te im kroz nastavu treba pružiti prostor za studijske posjete i kulturna iskustva različitih vrsta.

Kroz nastavu učenici trebaju steći sljedeće kompetencije:

- 1) Poznavanje kulturnog naslijeđa i povijesti ideja od antičkog doba do danas, što uključuje i suvremene pravce i tendencije.
- 2) Sposobnost da postave razvoj kulture i ideja u širi, društveno-povijesni kontekst te da dovedu u vezu razvoj umjetnosti sa ključnim događajima i utjecajima.
- 3) Znanje o različitim značenjima, kulturnim konceptima i ključnim načinima razmišljanja u području estetike.
- 4) Znanje o posebnim načinima izražavanja korištenim u raznim umjetničkim disciplinama te njihov međudnos, odnos sa razvojem tehnologije te odnos sa društvom koje ih okružuje.
- 5) Znanje o osnovnim karakteristikama prošlih i trenutnih umjetničkih tendencija, o uvjetima za kreativno stvaranje u pojedinim grupama.
- 6) Sposobnost analize i interpretacije kulturoloških izričaja i ideja putem prikladnih/primjenjivih metoda, koncepata i teorija.

Predmet obuhvaća nekoliko izbornih cjelina, od kojih svaka nosi određen broj bodova, a to su: **Film i televizijski studiji** (100 bodova), **Umjetničke forme i društvo** (50 bodova - učenici koji odaberu suvremenu kulturu ne mogu biti ocijenjeni iz ovog predmeta zbog preklapanja tema), **Povijest kulture i ideja** (100 bodova) i Suvremena kultura (100 bodova - ocjene ovog predmeta ne mogu biti uključene u konačnu ocjenu onih učenika koji su odabrali Umjetničke forme i društvo). U nastavku su opisani pojedinačno svaki od navedenih cjelina, zajedno sa njihovim propisanim sadržajem.

4.3.1. Umjetničke forme i društvo

Predmet pokriva točke 2-6 općih ciljeva predmeta, a sadržajno nudi uvid u suvremene oblike kulturnih izričaja te njihove dodirne točke. Učenici proučavaju različite interpretacije koncepata kulture i odnos između klasične, visoke umjetnosti i popularne kulture. Bave se odnosom između društvenih promjena i oblika umjetničkog izražavanja, u suvremenom i povijesnom kontekstu. Pojašnjava se uloga i uvjeti nastanka pojedinih umjetničkih formi u suvremenom društvu. Problemi vezani uz autorsko pravo, umjetničku slobodu, demokraciju i cenzuru te tehnološke mogućnosti predstavljanja umjetničkih radova. Kroz nastavu se definiraju uvjeti stvaranja samog umjetnika, pojam kreativnosti i odlike kreativnog okruženja. Govori se o kreativnim radovima samih učenika te kako su oni vezani uz suvremeni umjetnički izričaj. Poseban je naglasak na analizi i interpretaciji trenutnih kulturoloških i umjetničkih fenomena/pojava. Istražuju se pojmovi i teorije koji se javljaju u trenutnim kulturološkim raspravama.

4.3.2. Suvremena kultura

Predmet uključuje glavne ciljeve 1-6 provlačeći ih kroz glavnu temu. Glavni sadržaj ovog predmeta uključuje osvrt na suvremenu kulturu diljem svijeta, dodirne točke različitih kultura, suvremenu umjetnost u odnosu na povijest. Proučava različita značenja pojma kulture i odnos između visoke umjetnosti i pop kulture. Stavlja suvremenu kulturu u odnos s društvenim i tehnološkim razvojem. Proučava pojavu kulture mladih s ciljem stvaranja identiteta i individualnosti. Kroz nastavu se često uključuje razgovor o ulozi i uvjetima različitih oblika kulturnih izričaja u suvremenom društvu i uvjetima za stvaranje suvremene umjetnosti, ulozi spola i roda te drugih skupnih obilježja, kulturne politike, tržišta i publike. Definira se pojam kreativnosti i obilježja kreativnih okruženja, grada kao kulturnog okruženja (iz lokalnog i internacionalnog gledišta). Vode se etičke rasprave o odgovornosti i ulozi umjetnika u društvu s obzirom na slobodu izričaja, prilagodbu demokratskom društvu te o umjetnosti kao pokretaču rasprave. Ključni elementi u nastavi su rasprava, analiza i interpretacija trenutnih kulturnih i umjetničkih fenomena u različitim oblicima prezentiranja, na primjer putem moderne tehnologije kao i pojmovi i teorije koje se odvijaju u suvremenim kulturnim raspravama.

4.3.3. Kultura i povijest ideja

Predmet zadovoljava ciljeve od 1 do 6. Bavi se glavnim obilježjima povijesti kulture i ideja s naglaskom na razvoj umjetnosti na zapadu te stavovima i umjetničkim izričajima koji su utjecali na umjetnost današnjice. Uključuje kulturni izričaj iz raznih epoha i kulturnih sfera te unutar njih proučava odnos umjetničkog izričaja, trendova ideja i društvenih promjena. Sadržajno obuhvaća trenutnu podjelu povijesti i povijesti ideja u epohe, njihova obilježja i problematiku koja se javlja pri stvaranju ovakvih podjela. Definira glavne pojmove vezane za povijest estetike i različite aspekte pojma kulture, na koji način društvo promatra visoku umjetnost, a na koji pop kulturu. Proučava utjecaj tehnološkog napretka na načine umjetničkog izražavanja i uvjete za stvaranje umjetnosti te kako su se oni mijenjali u odnosu na vrijeme i različita okruženja te ulogu roda i drugih grupa unutar ovog konteksta. Raspravlja se o odnosu umjetnosti i kulture u doba kada moć i autoritet utječu na sve od propagande do kritičkog mišljenja. Također je ključan dio ove cjeline rasprava, analiza i interpretacija umjetničkih djela i drugih oblika kulturnog izražavanja korištenjem prikladnih pojmova, metoda i teorija.

4.3.4. Film i TV (studije)

Od prethodno navedenih glavnih ciljeva ova cjelina zadovoljava ciljeve pod brojem 1, 2, 4, 5 i 6.. Glavna su tema filmovi različitih povijesnih epoha, žanrova i kulturnih gledišta. Proučava povijest slike u pokretu i njezinu evoluciju iz nijemih filmova, fikcijskih i dokumentarnih, do digitalnih. Obrađuju se i definiraju filmski žanrovi, stilska obilježja filma i televizije u različitim povijesnim razdobljima, usvajaju obilježja pojedinih žanrova. Predstavlja se specifična filmska estetika, jezik filma se uspoređuje s drugim oblicima naracije poput kazališnih predstava u smislu dramaturgije, razvoja likova i drugih faktora. Usvaja se korištenje grafičkih prikaza i zvuka u službi naracije. Definira se uloga filma i televizije kroz povijest i u suvremenom društvu, daje se osvrt na kreativno okruženje u svijetu televizije i filma. Ključne su za ovu cjelinu i etičke rasprave o filmu i televiziji na temu cenzure, demokracije, slobode govora i izraza te zakona o pravu na autorstvo. Kroz interpretaciju, raspravu i analizu različitih oblika kinematografskog izražaja usvajaju se pojmovi i metode u području povijesti i teorije filma.

4.4. Estetska/vizualna komunikacija

Vizualna komunikacija ima snažan utjecaj na razvoj društva, stoga poznavanje estetske/vizualne komunikacije povećava sposobnost razumijevanja i tumačenja poruka koje se prenose u kulturnom životu, medijima, a i među ljudima. Ovaj predmet obuhvaća komunikacijske procese koji se odvijaju vizualnim putem i istražuje načine na koje pojedinac može komunicirati s drugima koristeći estetske oblike izražavanja.³³

4.4.1. Ciljevi predmeta

Glavni cilj poučavanja predmeta je razviti kod učenika vještinu komuniciranja kroz vizualne i estetske oblike izražavanja. Predmet pokriva suvremene i tradicionalne umjetničke metode uz dodatak modernih tehnologija. Učenicima se daje prilika da razviju vještine korištenja različitih alata i tehnika koje će moći primijeniti u daljnjim zadacima radeći sa kolegama i okolinom. Posebna pažnja treba biti na odnosu namjere pojedinca da bude dobro shvaćen i uspješno prenese željenu poruku i toga da ciljana publika prihvati tu poruku na odgovarajuć način. Kod učenika se treba razviti želja za korištenjem umjetničkih procesa, a istovremeno im približiti aspekt komuniciranja kroz umjetnički rad te značaj interpretacije vizualnih poruka.

Istaknut je i etički aspekt u smislu slobode mišljenja i izražavanja, ali i načina na koje pojedine vizualne poruke utječu na promatrača.

Učenici trebaju imati priliku procijeniti svoje komunikacijske vještine te preispitati likovne izraze koji se koriste kao sredstvo komunikacije, koristeći analizu, promišljanje i raspravu o interpretaciji vizualnih poruka. Naglasak treba biti na osobnoj kreativnosti u samostalnom i grupnom radu. Učenike treba ohrabriti i potaknuti na eksperimentiranje – predmet je u srži istraživačke prirode

³³Estetska komunikacija, Skolverket, 2020.

<https://www.skolverket.se/download/18.4fc05a3f164131a74181044/1535372296011/Aesthetic-communication-swedish-school.pdf>

pa učenike treba usmjeriti na traženje novih pristupa kreativnosti, komunikaciji i oblicima izražavanja.³⁴

Ciljevi ovog predmeta su kod učenika razviti sljedeće:

- 1) Sposobnost prenošenja ideja, raspoloženja i značenja novim i tradicionalnim oblicima izražavanja
- 2) Sposobnost stvaranja značenja pomoću vizualnih metoda i rada kroz prizmu interdisciplinarnosti
- 3) Sposobnost suradnje, koordinacije i interakcije s drugima
- 4) Razumijevanje kreativnih i komunikacijskih procesa.
- 5) Vještina korištenja relevantnih suvremenih i tradicionalnih tehnika kao dijela vizualnog izraza.
- 6) Vještine korištenja različitih vrsta novih i tradicionalnih medija za komunikaciju
- 7) Razumijevanje kako vizualne poruke i emocionalna atmosfera mogu prenijeti različite poruke u različitim kontekstima
- 8) Poznavanje povijesnih i kulturnih aspekata vizualne komunikacije.
- 9) Sposobnost razmišljanja o utjecaju i komunikaciji, poznavanje zakona i ostalih propisa u tom području.

Predmet se dijeli na više stupnjeva (Estetska/vizualna komunikacija 1, 2 i 3) od kojih svaki stupanj donosi 100 bodova. Sve razine pokrivaju osnovne ciljeve koji su propisani s tim da se one razlikuju po tome na kojim ciljevima je naglasak. Tako 1. razina naglašava točke 2, 4 i 7 fokusirajući se na poruke i metode kojima se one prenose.³⁵

³⁴ Isto

³⁵ Isto

4.5. Ocjenjivanje

Kriteriji za dodjelu pojedinih ocjena detaljno su propisani za svaki predmet, odnosno i svaki stupanj tog predmeta.

Ocjena E

Učenik može definirati osnovne pojmove vezane uz različite vrste suvremenih načina izražavanja u kulturi te ih međusobno dovesti u vezu. Uz to, učenik može na osnovnoj razini objasniti različite načine korištenja koncepata u umjetnosti te primijeniti različita gledišta na odnos između visoke umjetnosti i popularne kulture. Učenik može navesti jednostavne primjere odnosa promjena u umjetnosti i društvenih promjena. Učenik na osnovnoj razini iznosi temeljne činjenice s jednostavnim pojašnjenjima uloge umjetničkog izričaja u društvu, odnos između društvenog pogleda na demokraciju, slobodu govora i cenzuru te kakvu ulogu u tome ima umjetnost. Uz navedeno, učenik daje osnovni pregled odnosa između tehnološkog i kulturnog razvoja te kako su te promjene utjecale na umjetnike u pojedinim društvima. Jednostavnim argumentima učenik može opisati uvjete u kojima danas nastaju umjetnička djela te može opisati različite pristupe kreativnosti i kreativna okruženja. Učenik može izvesti jednostavne analize i u osnovama interpretirati trenutne kulturne i umjetničke pojave koristeći neke oblike prezentiranja te dati jednostavna objašnjenja svojih vlastitih umjetničkih/kulturnih iskustava. Može jednostavnim riječnikom povezati svoje iskustvo sa suvremenom umjetničkom praksom. U svojoj interpretaciji i analizi s manjom razinom samouvjerenosti, koristi relevantne pojmove i teorije.

Ocjena D

Učenik zadovoljava sve kriterije za ocjenu E i većinu kriterija za ocjenu C.

Ocjena C

Učenik detaljno navodi različite vrste suvremenih umjetnosti te opisuje njihove međuodnose. Uz to, učenik može detaljno objasniti različite načine korištenja koncepata u umjetnosti te primijeniti različita gledišta na odnos između visoke umjetnosti i popularne kulture. Učenik koristi dobro potkrijepljene argumente govoreći o odnosu umjetničkih tendencija i društvenih promjena. Također u detalje i dobro potkrijepljenim argumentima govori o ulozi društva u umjetničkim promjenama i oblicima izričaja, odnosu između društvenog pogleda na demokraciju, slobode govora i cenzure te kako se u tom kontekstu koristi umjetnost i kulturni izričaj.

Nadalje, učenik iznosi detaljne primjere odnosa između tehnološkog i kulturnog razvoja i promjena uvjeta u kojima umjetnici stvaraju u društvenom kontekstu. Učenik iznosi dobro potkrijepljene zaključke o uvjetima u kojima stvaraju suvremeni umjetnici te o različitim stavovima prema kreativnosti i kreativnim okruženjima. Učenik izvodi analize i interpretacije suvremenih kulturnih i umjetničkih pojava uz pomoć raznih oblika prezentacije kojom iznosi dobro potkrijepljene zaključke i objašnjenja. Učenik može dati jasan i argumentiran osvrt na vlastito kulturološko iskustvo i povezati vlastito kreativno iskustvo sa suvremenim izričajem. Koristeći interpretaciju i analizu, učenik s određenom dozom sigurnosti koristi relevantne pojmove i teorije.

Ocjena B

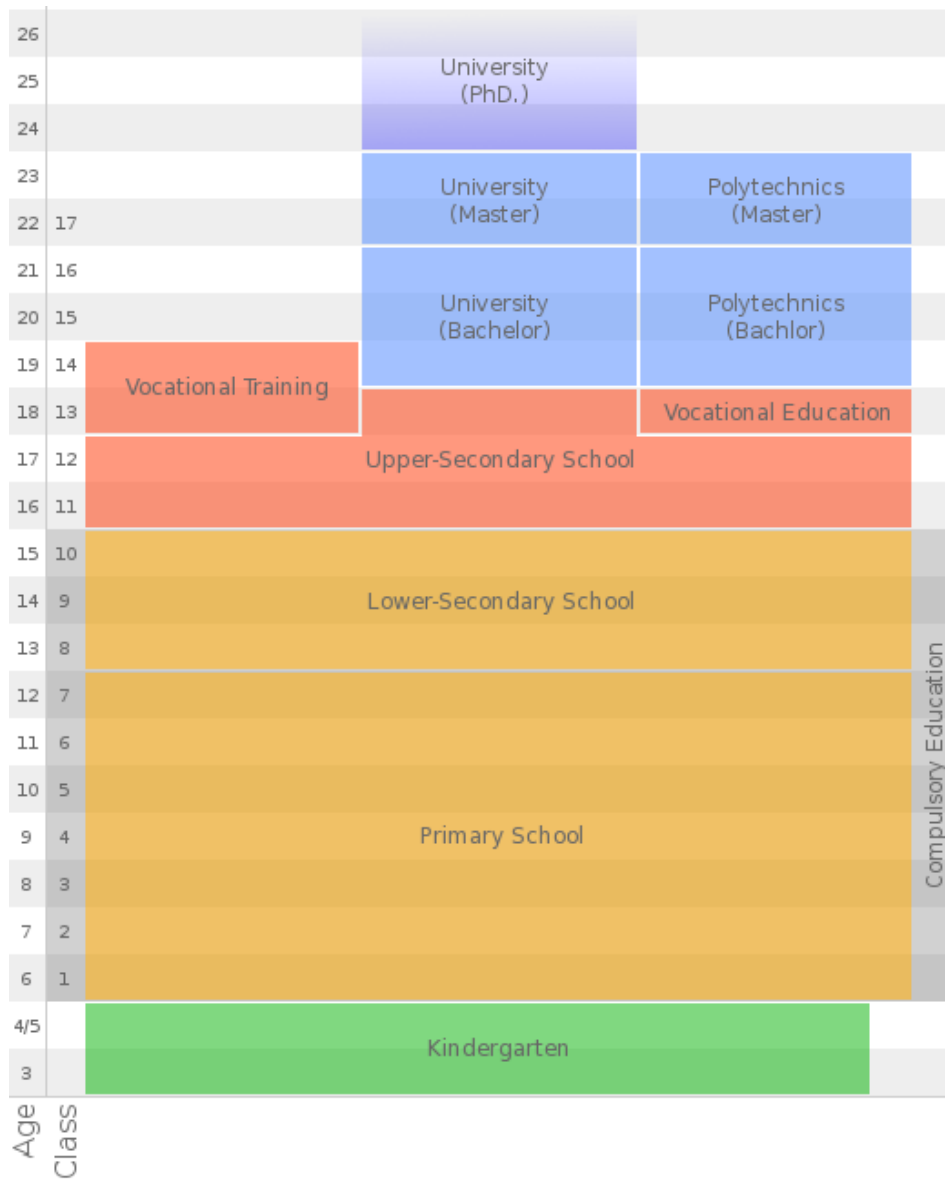
Učenik zadovoljava sve kriterije za ocjenu C i većinu kriterija za ocjenu A.

Ocjena A

Učenik daje detaljan i uravnotežen pregled različitih suvremenih pojava i izričaja te ih može povezati na temelju zajedničkih karakteristika. Uz to daje detaljan i uravnotežen pregled korištenja pojma kultura i primijenjuje različita gledišta na odnos između visoke umjetnosti i pop kulture. Učenik može uspješno, jasno i detaljno argumentirati odnos između umjetničkog izričaja i društvenih mijena. Učenik može govoriti detaljno i argumentirano o ulozi društva i umjetničkih oblika izražavanja te objasniti odnos društvenog pogleda na demokraciju, slobodu govora i cenzuru i korištenja umjetničkog izričaja. Učenik može detaljno objasniti odnos između tehnološkog i kulturološkog napretka te kako ta pojava mijenja značenje i djelovanje umjetnika u suvremenom društvu. Učenik može opisati i objasniti uvjete za umjetničko izražavanje u suvremenom svijetu i objasniti različite stavove prema kreativnosti i kreativnim okruženjima. Učenik može iznijeti kompleksne interpretacije i analize trenutnih umjetničkih pojava koristeći neku vrstu prezentiranja i dati argumentirano i uravnoteženo objašnjenje za svoje zaključke analize i interpretacije. Učenik uspješno daje osvrt na vlastito kulturološko iskustvo te može iznijeti poveznice između vlastitog kreativnog rada i suvremenog umjetničkog izričaja. U svojoj analizi i interpretaciji učenik uspješno i sa sigurnošću koristi relevantne pojmove i teorije.³⁶

³⁶Isto, str. 7, 8

5. Norveška

3. Grafički prikaz obrazovne strukture u Norveškoj (preuzeto iz: preuzeto iz: edufile.info³⁷)

³⁷ Educational Country Files (2008. – 2020.)

http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=6 (zadnje pregledano 20.8.2020.)

5.1. Opći pregled

Norveški školski sustav podijeljen je u tri dijela. To su osnovna škola (6 - 13 godina), niža (13 - 16 godina) i viša srednja škola (16 - 19 godina). Stupnjevi obrazovanja ne dijele se prema osnovnoj (1 - 8) i srednjoj (1 - 3/4) školi kao u Hrvatskoj, već neprekidno polaze od 1. stupnja u osnovnoj školi do 13. ili 14. u srednjoj školi. Prema tome za razumijevanje daljnjeg teksta valja imati na umu da pod obrazovnim stupnjevima 8, 9 i 10 mislim na nižu srednju školu koja je prema dobi učenika ekvivalent našem 8. razredu osnovne škole te prvom i drugom razredu srednje škole.

Norveški kurikulum uključuje umjetnost na dva načina – kao zasebni predmet te kao učenje kroz umjetnost (integrirani pristup), koje se može opisati i kao interdisciplinarno prožimanje umjetničkoga sa ostalim područjima.

Predmet **Umjetnost i zanat** (norv. *Kunst og håndverk*) obavezan je kroz cijelu osnovnu školu te nižu srednju, a provodi se u svojevrsnom obliku i u vrtićima.

Takozvani *Core Curriculum* glavni je dokument kojim se propisuje okvirni sadržaj poučavanja za sve javne škole u nižem i višem obrazovanju (osnovne i srednje) no škole individualno imaju značajnu slobodu u oblikovanju svog obrazovnog tijeka. Dokument izdaje Ministarstvo obrazovanja i istraživanja (eng. *Ministry of Education and Research*) koje također izdaje i uputstva za okvirni plan nastave, odnosno kako se sadržaj treba predavati kroz pojedine razine obrazovanja. Same škole imaju pravo individualno odrediti koliko će se školskih sati posvetiti umjetnosti, a okvirno je riječ o 50 školskih sati (u trajanju od 60 minuta) godišnje.³⁸ Spomenuti kurikulum prepoznaje umjetnost i kreativnost kao neizostavni dio ljudskog stvaranja te ga kao takvog smješta na važno mjesto unutar obrazovnog sustava.

Predmetni kurikulum za Umjetnost i zanat podijeljen je u nekoliko različitih područja od kojih svako ima svoje ciljeve i ishode no međusobno se isprepliću i nadopunjuju te ih treba gledati kao cjelinu. Ta su područja vizualna komunikacija, dizajn, umjetnost i arhitektura. Kasnije ću navesti konkretne ciljeve za pojedina područja, no prije toga valja spomenuti glavni cilj predmeta.

U uvodu predmetnog kurikulumuma umjetnost i stvaranje (u obliku zanata) ističu se kao konstanta kroz povijest ljudske vrste: od primitivnih alata i nastambi do umjetnosti koja je do danas

³⁸ (report) Arts and Cultural Education at School in Europe researched in the school year 2007./2008.

očuvana u obliku artefakata kao svjedočanstvo napretka i promjena naše vrste. Umjetnost bilježi misli i ideje, pogled na svijet, društveno uređenje. Govori o tome tko smo, što smo i kamo pripadamo. Estetska dimenzija ljudskog stvaralaštva središnji je dio života djece i mladih, čineći temelj njihovih odluka i (načina) izričaja.³⁹

Predmet Umjetnost i zanat kod učenika potiče i razvija raznovrsne kreativne pristupe, od zanatskih tehnika i procesa, upoznavanja dizajnerskog procesa razvoja ideja i rješavanja problema sve do umjetničkog stvaralaštva te razvoja kreativnosti i individualnosti. Ključni dio predmeta je podizanje svijesti o području vizualne komunikacije, dizajna i umjetnosti, uz njegovanje kulturnog naslijeđa unutar globalnog konteksta. Specifično za Norvešku postoji i inačica ovog predmeta koja uključuje Duodji⁴⁰ za Sami populaciju s naglaskom na očuvanje njihovih tradicionalnih umjetničkih običaja i tehnika.

Praktični rad odvija se u za to predviđenim prostorijama (radionicama), a uključuje razvijanje ideja, dizajniranje i izradu predmeta koristeći tradicionalne i suvremene materijale, alate i tehnike. Naglasak je na razvoju mašte, kreativnosti, motorike, vještina i sposobnosti od jednostavnijih prema složenijima. Za sve navedeno predmet zahtijeva dostatno vrijeme kako bi se ovim segmentima dubinski posvetio svaki učenik i tako stekao zadovoljstvo stvaranja i ovladavanja vještinama.

Poznavanje forme, boje i kompozicije ključno je za čitanje i stvaranje vizualnog teksta te stvaranje proizvoda koji uspješno prenose vizualne poruke. Spomenuto znanje pridonosi i osobnom razvoju pojedinca koji se smatra preduvjetom za uspješan razvoj ideja, vizualne komunikacije i stvaralaštva. Navodi se i da takav razvoj pridonosi uspješnom sudjelovanju unutar demokratske zajednice i društva koje sve više i više informacija razmjenjuje vizualnim putem. Jedan od važnih doprinosa predmeta je razvoj poduzetništva i pružanje mogućnosti suradnje s tvrtkama, industrijom, institucijama i stručnjacima. U interdisciplinarnoj suradnji s dizajnom i tehnologijom predmet doprinosi praktično-estetskom aspektu dizajna

³⁹ Utdanningsdirektoratet, *Læreplan i kunst og håndverk*, 2006., str. 2

⁴⁰ Specifičan oblik tradicionalne izrade oruđa, oružja, odjeće i ornamenata karakterističan za norvešku Sami populaciju.

5.2. Kurikulum i struktura predmeta

Umjetnost i zanat čini okosnicu opće-kulturnog obrazovanja. Predmet je također ključan za pripremu za daljnje obrazovanje i pri izboru karijere. Estetska kompetencija važna je za razvoj iz više razloga, od osobnog rasta i razvoja preko utjecaja na vlastito okruženje do kreativnih inovacija u širem društvenom kontekstu.

Likovna umjetnost pod okriljem predmeta Umjetnost i zanat ima ključnu ulogu u razvijanju opće kulture, a pritom osposobljuje učenike za različite smjerove kojima mogu nastaviti svoje obrazovanje. Estetske kompetencije višestruko su korisne: pridonose osobnom razvoju pojedinca, njegovom utjecaju na vlastito okruženje i potiču kreativne inovativnosti unutar šireg društvenog konteksta. Predmet je strukturno podijeljen na nekoliko područja, koje ću zajedno sa njihovim ciljevima opisati u nastavku teksta. Ta se područja ne izvode zasebno, već se isprepliću i upotpunjuju te ih treba gledati kao dio mnogo kompleksnije cjeline. Veoma su nalik domenama u hrvatskom kurikulumu, s time da je ovdje riječ o podjeli prema sadržaju.

Ciljevi predmeta, točnije kompetencije (znanja, vještine i sposobnosti) koje učenik mora usvojiti ne propisuju se nakon svake godine obrazovanja već na kraju pojedinih obrazovnih etapa. Tako su u predmetnom kurikulumu navedene kompetencije koje učenik stječe po završetku 2., 4., 7. i 10. godine obrazovanja. U ovom tekstu navodim one koji su vezani za 10. godinu obrazovanja jer se ona smatra završetkom niže srednje škole (8.-10. razreda).⁴¹

5.2.1. Vizualna komunikacija

U području vizualne komunikacije težište je na praktičnom kreativnom radu u 2D (slike, skice, crteži, nacrti), nerijetko uz pomoć digitalnih medija. Pri razvoju ideja i rješavanju problema učenik koristi poznavanje oblika, boje, kompozicije i simbola. Eksperimentiranje vizualnim elementima ključan je dio rada, uz vizualnu komunikaciju putem različitih medija.

Učenik stječe sposobnost korištenja raznih materijala i alata pri izradi vizualnih materijala temeljenih na vlastitim interesima. Uz to se koriste i digitalni alati i softveri za obradu slika. Koristeći

⁴¹ Utdanningsdirektoratet, *Læreplan i kunst og håndverk*, 2006

kreativno razmišljanje učenik će moći razumjeti i procijeniti različite poruke, etička pitanja i vizualnu kvalitetu u oglašavanju, filmu, web stranicama i računalnim igrama. Moći će izraditi vizualni scenarij (eng. *storyboard*), uređivati i organizirati jednostavne digitalne snimke te procijeniti vlastitu razinu korištenja određenih tehnika u tom području. Učenik će moći pojednostaviti, odnosno stilizirati motive temeljene na vlastitim skicama pri radu s uzorcima, logotipima, znakovima i piktogramima. Konačno, učenik će moći dokumentirati vlastiti rad putem multimedijских prezentacija. Ovdje navedeni ciljevi opisani su kao ciljevi koji potiču razvoj kreativnosti i stvaralačkog razmišljanja kod učenika.

5.2.2. Dizajn

Dizajn predmeta središnji je dio ovog područja. Ono uključuje rad izravno sa materijalima te izradu skica i modela. Dizajn je ovdje u službi njegovanja obrtničke tradicije, a u fokusu je ideja koja se preko skica i 3D modela dostupnim materijalima provodi u gotov proizvod kroz praktični rad. Važnu ulogu ima razvoj ideje, tehnički crtež te usredotočenost na konačni proizvod. Dobro poznavanje materijala, osnovna pravila proizvodnje i snalažljivost u rješavanju problema temelji su za razvoj inovativnosti i poduzetništva.

Ovdje su također opisani ciljevi za razvoj kreativnosti u smislu da će učenik moći osmisliti proizvod temeljen na svojstvima forme i funkcije, a zatim ga i izraditi te procijeniti njegovu kvalitetu i razinu vlastitih zanatskih sposobnosti. Razvoj kreativnog razmišljanja omogućit će učeniku da uspješno opiše različita (alternativna) rješenja za dizajn proizvoda pomoću skica i digitalnog softvera. Moći će izraditi odjeću, voditi razgovor o modi, cijeni i kvaliteti iz gledišta potrošača.

Druga grupa ciljeva usmjerena je na razvoj kulturne svijesti. Odnosi se na sposobnost učenika da razvije senzibilitet i razumijevanje kulturnih utjecaja na vizualni izričaj. Učenik će moći opisati utjecaj autohtonih naroda i drugih kultura na razvoj modernih tendencija u dizajnu, ali i voditi razgovor o tome kako su starosjedioci i druge kulture utjecali i nadahnuli različite dizajnerske stilove. Moći će obrazložiti i opisati karakteristike nordijskog dizajna u sklopu internacionalnog konteksta. U suvremenom dobu neizostavan je i ekološki aspekt nastave. Važno je da učenik može objasniti način korištenja osmišljenog proizvoda i procijeniti posljedice njegove upotrebe na održivi razvoj, okoliš i stvaranje vrijednosti.

5.2.3. Umjetnost

Tradicionalni slobodni kreativni izričaj putem slikarstva i kiparstva nastavlja se i razvija kroz ovo glavno područje predmeta. Mašta se gradi kroz proučavanje raznih primjera iz povijesti umjetnosti, od prapovijesti preko antike i renesanse do današnjeg multikulturalnog svijeta. Ti primjeri učeniku služe i kao referentna točka u vlastitom kreativnom radu.

S ciljem razvoja kulturne svijesti učenik će moći voditi razgovor o razlici u opažanju i izričaju umjetnika različitih kultura i vremenskih razdoblja te prikazati navedeno koristeći fotografiju, film i video. To će znanje učenik moći primijeniti i na vlastiti rad. Također će moći usporediti i procijeniti razne smjerove i tradicije u 2D (npr. slikarstvo, grafika...) i 3D (npr. kiparstvo) umjetnosti.

Glavni je cilj za razvoj kreativnosti učenikova sposobnost govora o tome kako su umjetnici u različitim kulturama prikazivali svijet oko sebe, bilježili ljudsku povijest i udahnuili vlastiti doživljaj u te prikaze. Pritom će koristiti stečeno znanje kao temelj za svoj vlastiti umjetnički rad u slikarstvu i skulpturi.

5.2.4. Arhitektura

Područje arhitekture ističe važnost poznavanja lokalnog okruženja. To podrazumijeva graditeljsku tradiciju, povijesne tendencije u formiranju interijera i eksterijera te njihov utjecaj na naš svakodnevni život. Crtanje i izrada maketa dio su prakse kojom se formira sposobnost vizualizacije trodimenzionalnog prostora na temelju crteža i računalnih animacija. Ciljevi se uglavnom odnose na razvijanje svijesti o svom okruženju i kulturne svijesti.

U sklopu područja arhitekture učenik će moći nacrtati kuće i sobe koristeći geometrijsku perspektivu s dva očišta. Moći će razgovarati o arhitektonskim crtežima i digitalnim prezentacijama građevinskih projekata, razmotriti prilagodbu okruženju i iznijeti različita rješenja. Moći će razmotriti funkcionalno uređenje prostora, stila i ukusa te vizualizirati vlastita rješenja. Kroz praktični rad razvit će sposobnost gradnje i testiranja nosivih konstrukcija od raznih materijala. S ekološkog aspekta učenik će moći objasniti kako klima, kultura i društvena struktura utječu na izgradnju građevina, a s kulturnog aspekta izbor materijala, oblik, izričaj i funkciju simbola.

Predmet Umjetnost i zanat se prema propisima predmetnog kurikulumu mora izvesti kroz 146 školskih sati (1 sat je 60 minuta) u razdoblju od 8. zaključno sa 10. godinom obrazovanja. To je otprilike 48 školskih sati godišnje. Kako su ti sati raspoređeni u školskom tjednu, pa čak i unutar cijele obrazovne etape, ovisi o samoj školi i predmetnom nastavniku. Tako se predmet može održavati u blok satovima svaka dva tjedna, mogu se izvoditi projektne nastave intenzivno punih tjedan dana, a u rijetkim slučajevima zabilježeno je i da se svi sati nastave „naguraju“ unutar jedne školske godine, a sljedeće godine se to vrijeme posveti, na primjer, glazbenoj umjetnosti.⁴² Ovakav je pristup naišao na negodovanje učenika kojima nedostaje prisustvo likovnog izražavanja u školskom programu onih godina kada predmet potpuno izostaje iz nastave.⁴³

U srednjoškolskom obrazovanju ovaj se predmet, propisan kurikulumom, predaje u tzv. nižoj srednjoškolskoj razini, a riječ je o 8., 9. i 10. godini obrazovanja. Po završetku 10. godine propisan je opći cilj koji se mora ostvariti na kraju ove obrazovne etape.

Istaknuta je sposobnost usmenog izražavanja pri opisivanju vlastitog i tuđeg rada. Razgovor se može odvijati na više razina, od opisivanja do analize i evaluacije rada. Prezentiranje vlastitog rada, usmeni opis i procjenjivanje kvalitete ključni su elementi. Stručnost u izražavanju također je važna pri promišljanju i procjeni iskustava, korištenih alata i konteksta nastanka pojedinog rada.

Izražavanje u pismenom obliku uključuje i vizualne elemente, odnosno korištenje znakova i simbola. Pisanje i vizualne vještine paralelno se razvijaju prevođenjem pojmova, ideja i stavova u vizualni oblik. Razvijanje raznovrsnih crtačkih vještina neizostavan je dio razvoja pismenosti, pogotovo kad je riječ o umjetničkom području.

Biti likovno i vizualno pismen znači znati čitati, interpretirati znakove i simbole s ciljem nadahnuća za vlastiti kreativni rad. U predmetu je veliki naglasak stavljen na temu vizualne komunikacije koja doprinosi razumijevanja vizualnih poruka. Vizualnim opismenjavanjem učenik može ovladati korištenjem vizualnih informacija i izbjeći manipuliranje vizualnim porukama. Neophodno je u suvremenom svijetu biti u stanju čitati i razumjeti različite tekstualne, ali i vizualne izraze. Tumačenje dijagrama i ostalih vizualnih prikaza poput uputa za uporabu i arhitektonskih crteža naposljetku čine osnovu za donošenje važnih odluka.

⁴² Arts and Cultural Education in Norway; report by prof. Anne Bamford, 2010 – 2011

⁴³ Isto, str. 8

Matematika je dakako prisutna i u umjetnosti. Učenik mora znati osnovne matematičke funkcije, koje će potom imati priliku koristiti u radu s proporcijama, dimenzijama, mjerilima i osnovnim geometrijskim oblicima. Crtanje uključuje procjenu proporcija i dvodimenzionalnih prikaza. Povezanost estetike i geometrije važan je aspekt u području izrade ornamenata i arhitekture. Odgovornost je također potrebna u radu s različitim materijalima i tehnikama.

Poznavanje i korištenje digitalnih alata važni su za pretraživanje informacija te izradu tekstualnih i slikovnih informacija. Izrada digitalnih slika u fokusu je učeničkih radova u području fotografije, filma, videa i animacije. U tom je kontekstu ključan kritički pristup raznim izvorima informacija, poznavanje prava privatnosti te zakona o autorskim pravima. Korištenje suvremenih multimedijalnih alata uključeno je u prezentiranje vlastitih i tuđih radova. Poznavanje estetskih i digitalnih sredstava ključno je za uspješnu vizualnu komunikaciju.⁴⁴

5.3. Interdisciplinarnost

U predmetnim kurikulumima likovna se umjetnost povezuje sa drugim temama. Učenik će moći procijeniti estetske tehnike u kompozitnim tekstovima⁴⁵ preuzetih iz informacijskih i zabavnih medija, reklama i umjetnosti te će moći verbalizirati osvrt na to kako na nas utječu zvuk, jezik/tekst i slika.

Uz navedeno, informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) su integrirane u kurikulum poput neizostavne, temeljne vještine koju učenik nužno mora razviti prilikom obrazovanja. Korištenje moderne tehnologije ključno je u današnjem modernom svijetu, a u području vizualnog obrazovanja ono uključuje istraživanje raznih tema i traženje konkretnih informacija (najčešće je to pretraživanje interneta). Moderne tehnologije koriste se za stvaranje informacija bilo to u obliku teksta ili vizualnih materijala te fotografiranje, skeniranje, animiranje, prezentiranje i video radove.

Važno je istaknuti da kurikulum potiče i kritičko gledanje na izvor informacija, pogotovo kad je riječ o preuzimanju informacija sa interneta, posebice neslužbenih izvora u kojemu mnogi anonimni

⁴⁴ *Arts and Cultural Education at School in Europe; Norway, EACEA, 2008.*, str 6

⁴⁵ Pojam kompozitni tekst odnosi se na kombinaciju vizualnih, zvučnih i tekstualnih informacija, to jest multimodalni tekst (npr. slikovnice, novine, časopisi, stripovi, crtići...). Izvor: EACEA, *Arts and Cultural Education at School in Europe; Norway, 2008.*, str 7.

korisnici imaju mogućnost dodavati neprovjerene informacije (razni forumi, wikipedia, youtube...). Učenike se nastoji informirati i o važnosti vlastite sigurnosti pri korištenju modernih tehnologija, poput zaštite privatnosti, osobnih podataka i upoznati ih s pravilima autorskog prava.

Po završetku 10. godine obrazovanja, odnosno završenom nižem srednjoškolskom stupnju, od učenika se očekuje da raspoložu nizom vještina koje im omogućuju obradu vizualnih materijala pomoću za to predviđenog software-a. Također, od učenika se očekuje da mogu voditi dijalog na temu arhitektonskih crteža, digitalnih skica, tlocrta, 3D modela i ostalih primjera vezanih uz arhitektonske projekte, pritom pazeći na prilagodbu dotičnog projekta u odnosu na okoliš za koji je predviđen.⁴⁶

5.4. Viša srednja škola

U višoj srednjoj školi prethodno opisani predmet ne spada više pod obvezne predmete, već učenici imaju izbor upisati dalje opće ili strukovno obrazovanje.

Strukovno obrazovanje traje ukupno četiri godine od kojih su prve dvije (11. i 12. razred) usredotočene na usvajanje školskog programa, a druge dvije učenici odrađuju praksu u odgovarajućem poduzeću. Strukovni programi vezani za vizualno/umjetničko područje su **Mediji i komunikacija** te **Dizajn i rukotvorine**. Prvi je izbor nešto popularniji jer se osim stjecanja titule, primjerice medijskog tehničara, učenik može pripremiti i za daljnje fakultetske programe. Drugi program je nešto raznovrsniji, sa svojih 46 izbornih potpodručja koja između ostalih uključuju **dizajn interijera, aranžerstvo, tekstilni dizajn, friziranje**, i sl.

Opće obrazovanje uključuje raznovrsniji spektar područja i izbornih predmeta. Zanimljivo je napomenuti da je tek uvođenjem predmetnog kurikulumu nakon reforme (*Kunnskapsløftet*) 2006. godine uveden smjer **Dizajn**, koji priprema učenike za daljnji fakultetski studij iz ovog područja. Program uključuje obavezne predmete kao što su **Vizualna umjetnost** te **Dizajn i arhitektura**. Samo ova dva predmeta čine 840 školskih sati kroz razdoblje od tri godine, a dostupni su i izborni predmeti: **Vizualna kultura i društvo, Scenografija i kostimografija, Grafika i fotografija, Sami vizualna kultura**. Svaki izborni predmet zahtijeva 140 školskih sati unutar trogodišnjeg programa.⁴⁷

⁴⁶ Isto, str. 9

⁴⁷ Lars Lindstrom (ur.), *Nordic Visual Arts in Transition*, 2008.

Kako bismo pobliže razumjeli na koji se način predaje područje vizualne umjetnosti najbolje je proučiti kurikulum za predmet pod nazivom **Umjetnost i vizualna sredstva** (nor. *Kunst og visuelle verkemiddel*). Kroz praktični kreativni rad, korištenje alata i proučavanjem vizualnog jezika učenici upoznaju suvremenu umjetnost, ali i povijest umjetnosti. Predmet razvija vlastiti izričaj učenika, kritičko mišljenje i prosuđivanje. Pridonosi razvoju verbalnog izražavanja vlastitog mišljenja i osjećaja odgovornosti učenika, koji mu kasnije omogućuju aktivno sudjelovanje u kulturnoj, društvenoj i profesionalnoj sferi. U sklopu nastave učenike se potiče na izražavanje vlastitog mišljenja i pokretanje debata u svrhu demokratskog pristupa obrazovanju u kojemu je svačije mišljenje dozvoljeno i prihvaćeno. Predmet se sastoji od nekoliko sastavnica koje su u kurikulumu istaknute i opisane kao ključni čimbenici uspješne nastave. To su *kreativni procesi* koji se potiču kroz praktičan rad i korištenje kreativnih i analitičkih metoda. Pažnja se usmjerava na to kako kreativni procesi i kreativni izričaj mogu pomoći učeniku da uspješno prenese vizualnu poruku, postavi pitanje i stupi u kontakt s promatračem. Kreativni procesi stvaraju novi pogled na neku temu ili u odgojnom smislu pridonose razvoju tolerancije u društvu. Poznavanje *tehnika i materijala* ističe se kao ključno za uspješnu realizaciju ideja kroz praktični rad. *Vizualni alati* podrazumijevaju oblik, boju, materijal i tehniku te proučavanjem istih učenik spoznaje kako ih može koristiti u realizaciji vlastitih ideja. *Izražavanje i značenje* nezaobilazan su aspekt umjetnosti u smislu vizualne komunikacije. Ovaj dio nastave bavi se vizualnom komunikacijom, stvaranjem značenja i postavljanjem relevantnih pitanja. Uključuje znanje o tome kako pojedini vizualni alati mogu biti više ili manje prikladni za prenošenje određene poruke te kako forma i sadržaj djeluju zajedno unutar nekog konteksta. *Umjetnost u kontekstu* proučava kroz društveno-povijesnu prizmu utjecaj umjetnosti na svoje okruženje na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini. U ovom području ključnu ulogu u nastavi imaju muzeji i druga umjetnička događanja ne bi li učenici došli u izravan doticaj s teorijama i pojmovima o kojima su učili na nastavi.⁴⁸

U kurikulumu su opisane i multidisciplinarnе teme koje pridonose odgojnom aspektu nastave, odnosno razvijaju kod učenika vrijednosti ključne za uspješno djelovanje u društvu. To su pitanja javnog zdravstva, demokracije i građanstva te održivog razvoja. Sve tri teme na svoj način uključuju vizualnu umjetnost te vizualno prenošenje poruka i ideja. Kroz umjetničko područje učenik razvija svijest o potrebi za uvažavanjem tuđih mišljenja, argumentiranjem svojih stavova, ideja i osjećaja što

⁴⁸ Nastavni plan za Umjetnost i vizualna sredstva, Ministarstvo obrazovanja (Norveška), 2020. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-1k20/KDA01-02.pdf> (zadnje pregledano 2.5.2020.)

pozitivno utječe na razvoj samopouzdanja i identiteta. Učenik shvaća važnost aktivnog sudjelovanja u zajednici i svijest o svojoj ulozi i mogućnosti djelovanja na nju. Znanje o materijalima, funkciji, dizajnu i metodama ostvarenja ideja pridonosi ekološkom očuvanju, točnije učenike se potiče da prilikom izrade svojih radova vode računa o etičkom i ekološkom aspektu svojih zamisli te time doprinose održivom razvoju.

U kurikulumu se navode i osnovne vještine koje učenik stječe kroz nastavu, a to su govorne vještine, (vizualna) pismenost, matematička kompetencija (u smislu definiranja forme, proporcija, volumena i razumijevanja geometrije, kompozicije...) i digitalne vještine.

Umjetnost i vizualna sredstva predmet je koji se predaje kroz tri školske godine, odnosno tri stupnja. Nakon prvog stupnja učenici će moći razviti svoje ideje koristeći kreativne i istraživačke metode. Moći će primijeniti naučeno znanje na izvedbu ideje, dokumentirati taj kreativni proces i prezentirati ga zajedno s konačnim rezultatom. Procijenit će način korištenja vizualnih alata, izričaj i značenje njihovog rada u širem kontekstu. Poznavat će osnove forme, boje i metode postizanja perspektive te će to znanje primijeniti na praktični 2D i 3D rad.

5.5. Model ocjenjivanja

Ocjenjivanje u norveškom srednjoškolskom obrazovanju provodi se putem brojeva od 1 do 6, s time da je 6 maksimalna ocjena koja označava izvanredan uspjeh i potpuno ovladan sadržaj.⁴⁹ U sklopu kurikuluma nisu propisani kriteriji za pojedine ocjene u području umjetničkih predmeta, prema tome slijedi pretpostavka da sam nastavnik odlučuje o uspješnosti usvojenog programa te na temelju toga dodjeljuje učeniku određenu ocjenu. Ovakav model koristi brojke što omogućava izračun prosječne ocjene na kraju godine.

Metode ispitivanja znanja i vještina nisu propisane, već je i to prepušteno procjeni nastavnika. Unatoč tome naglašava se da je važan faktor u ocjenjivanju sposobnost učenika da verbalizira i argumentira svoje mišljenje, odnosno stav, te da se izražava jasno i cjelovito kada govori o svom, ali

⁴⁹ Propisi zakona o obrazovanju, Ministarstvo obrazovanja, 2008. https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_4-1#KAPITTEL_4-1 (zadnje pregledano 2.5.2020.)

i o tuđim radovima. To se odnosi na estetsko izražavanje, kulturni kontekst rada, funkciju i ekološki/održivi aspekt proizvoda⁵⁰.

5.6. Inicijative i reforme

Od dodatnih programa čiji je cilj obogatiti doticaj učenika s kulturnim zbivanjima posebno se ističe *The Cultural Schoolbag* (CSB)⁵¹ pokrenut 2006./2007. godine (od 2008. godine obuhvaća i višu srednju školu). Riječ je o jednom od najvećih kulturno-obrazovnih programa u svijetu čiji je glavni cilj približavanje svijeta umjetnosti mladima kroz blisku interakciju i/ili suradnju s profesionalnim umjetnicima. Projekt je financiran od strane države, a velik dio financijskih sredstava odlazi na prijevoz u izoliranije dijelove zemlje. Veliki je naglasak na tome da svi učenici, bez obzira na lokaciju na kojoj se nalaze kroz svoj školski program imaju priliku sudjelovati u ovom projektu. Stupanj uspješnosti je velik: 93.3% škola javilo je da se barem jednom godišnje izvede događaj potaknut CSB-om, a može ih biti i mnogo više ovisno o lokaciji škole i uspješnosti suradnje sa lokalnim umjetnicima.⁵² Većina umjetnika posjećuje škole diljem zemlje putujući iz glavnog grada Osla, a mogu se organizirati i školski posjeti određenim institucijama, međutim putne troškove snosi škola ili sami učenici, točnije njihovi roditelji. Za razliku od drugih zemalja gdje se ovakvi projekti gledaju više kao dobra volja umjetnika da podijeli svoj rad sa mladima, u Norveškoj sudjelovanje u CSB-u nosi određeni prestiž. Zahvaljujući njemu mnogi umjetnici, ali i institucije pristupaju školama s entuzijazmom. Dijelom je za ovo odgovorna česta provjera kvalitete sadržaja koji se učenicima prezentira. Postoji određeni standard koji mora biti zadovoljen da bi umjetnik mogao sudjelovati u organizaciji i vođenju osmišljenog programa.⁵³

Kontrole i provjere kvalitete su rigorozne, većinom se provode putem neke vrste žirija koji odobrava radionice prema tome što oni smatraju da učenici trebaju vidjeti, čuti, iskusiti. Ovdje zapravo i nastaje najveći problem CSB-a, a to je da je spomenuti žiri vrlo rijetko i u kakvoj komunikaciji sa školama odnosno učenicima. Osim toga umjetnici se često žale na proces odabira kvalitetnih djela,

⁵⁰ Utdanningsdirektoratet, *Læreplan i kunst og håndverk*, 2006.

⁵¹ Službena stranica programa *The Cultural Schoolbag*, 2020. <https://www.denkulturelleskolesekken.no/english-information/this-is-the-cultural-schoolbag/> (zadnje pregledano 16.7.2020.)

⁵² Arts and Cultural Education in Norway; report by prof. Anne Bamford, 2010 – 2011, str. 33

⁵³ Isto, str. 34-35

govoreći da se često od njih traži da konstantno daju nove sadržaje i nove, raznovrsne projekte, a često se potpuno odbacuje bilo kakav dublji ulazak u tematiku kojom se sam umjetnik bavi. Takvo mišljenje dijele i sami učenici, kojima zbog količine sadržaja te njegove nepovezanosti izostaje dublja poanta.⁵⁴

S druge strane razina kvalitete izvedbe radionica i umjetničkih djela znatno je porasla zbog želje za sudjelovanjem u programu. Ne samo to, već je i mnogo radova i ideja prilagođeno upravo mlađoj publici.⁵⁵

Izvan CSB-a također postoje i višegodišnje suradnje umjetnika i/ili ustanova sa određenim školama, no to većinom nisu projekti financirani od strane države već polaze od dobrih odnosa između ravnatelja škole i upravitelja ustanove ili samog umjetnika. Unatoč tome i takve su suradnje većinom vrlo uspješne.⁵⁶

CSB obuhvaća područje vizualnih umjetnosti, ali i glazbu te omogućava studentima odlaske na predstave, koncerte klasične glazbe, suradnju učenika i umjetnika. Jedan od glavnih ciljeva projekta, osim približavanja umjetničkog djelovanja mladima, je i odgojna komponenta. Točnije nastoji se kod učenika razviti senzibilitet za umjetnost kako bi oni sutradan mogli postati zahvalna, savjesna i kvalitetna publika. U mladoj dobi razvijaju osjećaj za umjetničku kvalitetu, ljubav prema kreativnom izražavanju te svijest o tome kako svijet umjetnosti funkcionira. Nešto što je veoma daleko i strano našim učenicima, ako ne pohađaju neku vrstu umjetničke škole.

5.7. Umjetničke (specijalizirane) škole (*Kulturskoleråd*)

Riječ je o specijaliziranim školama koje se bave umjetničkim područjem. Može biti riječ o umjetničkim i glazbenim školama. Osim programa, glavna je razlika u tome što su ove škole daleko bolje opremljene od „običnih“ općih srednjih škola (prostorom i materijalima). Također značajno je spomenuti da u specijaliziranim školama smiju predavati isključivo nastavnici s određenom specijalizacijom u umjetničkom području. To se odnosi na završeni učiteljski fakultet sa specijalizacijom u likovnom ili glazbenom području, odnosno na završenu glazbenu ili likovnu akademiju u sklopu programa za poučavanje navedenog predmeta (ekvivalent našim nastavničkim

⁵⁴ Isto 2011, str. 37

⁵⁵ Isto, str. 35

⁵⁶ Isto, str.

smjerovima). Poznat je problem čestog odlaska kvalitetnih i specijaliziranih nastavnika iz općih škola u umjetničke gdje su im osigurani daleko bolji uvjeti (dobro opremljeni prostori) za kvalitetno izvođenje nastave.⁵⁷

5.8. Novi kurikulum

Nakon izvjesnog broja istraživanja i revizija postojećeg kurikuluma, 2019. godine odlučeno je da se od 2020./2021. godine postupno uvodi novi kurikulum. Sve stavke novoga kurikulumu nisu još u potpunosti objavljene, no za sada je poznato da se radi tehnoloških promjena u svijetu i školski program mora prilagoditi. Tako se u novom kurikulumu veći naglasak stavlja na uporabu modernih tehnologija i programiranja. Umjetnost se smatra područjem koje mora biti podjednako kreativno i praktično, a novim se kurikulumom potiču razne suvremene teme od razvoja tehnologije do očuvanja okoliša. Smatra se da se jedino tako pojedinca može pripremiti za uspješnu uključenost u kulturni i društveni život.⁵⁸

Održivi razvoj često se javlja kao interdisciplinarna tema, kako u drugim predmetima tako i u umjetničkom području. Potiče se korištenje prirodnih materijala, koji se mogu reciklirati, pa čak i izrada umjetničkih radova od prethodno korištenih materijala i predmeta. Stavlja se naglasak na otpornost i dugotrajnost proizvoda u području dizajna. Sve promjene usmjeravat će učenika na razvoj vještina, ali i hrabrosti da postavlja izazovna pitanja, ukazuje na goruće probleme te vizualizira njihova rješenja kroz kreativni proces.⁵⁹

Novi kurikulum veće težište stavlja na praktični rad. Na taj se način gotovo vraća na stariji sustav 60-ih i 70-ih godina kada je ručni rad bio vrlo zastupljen u školskom programu. Naglasak je na povezivanju teorijskog znanja i praktičnog rada. Općenito je ovo trend koji je prisutan u skandinavskim zemljama daleko više nego u Hrvatskoj. Ova se promjena najjasnije može isčitati u novim ciljevima i ishodima. Svaki teoretski ishod mora imati odraz u odgovarajućem praktičnom ishodu. Štoviše, količina teorije znatno je smanjena kako bi se više prostora i vremena dalo kreativnom

⁵⁷ Isto, str. 21

⁵⁸ Nastavni plan za Umjetnost i zanat, Uprava za obrazovanje <https://www.udir.no/lk20/khv01-02> (zadnje pregledano 16.6.2020.)

⁵⁹ Ciljevi, kompetencije i ocjenjivanje, Uprava za obrazovanje, 2020. <https://www.udir.no/lk20/khv01-02/kompetansemaal-og-vurdering/kv159> (zadnje pregledano 16.6.2020.)

praktičnom radu i konkretnim projektima. Izmjene su vidljive i u samom sadržaju gdje se nastoji osuvremeniti ponuđene teme tako da se mnoge dotiču programiranja i novih tehnologija. Digitalni mediji sve su više pod povećalom obrazovnog sustava što se odražava i u umjetničkom području, a posebice se pazi na to da se oni neometano i prirodno povezuju s procesima i konačnim rezultatima te potiču kreativnost i inovativnost.⁶⁰

U središtu novog kurikulumuma nalazi se nekoliko područja: ručni rad, procesi vezani za umjetnost i dizajn, vizualna komunikacija i znanje o kulturi. Područje ručnog rada podrazumijeva razvoj praktičnih vještina i sposobnost pravilne uporabe različitih alata i materijala. Učenici će steći znanje o svojstvima pojedinih materijala, njihovim mogućnostima te funkciji unutar vlastitog umjetničkog izražavanja učenika. Svi materijali, bilo to drvo, plastika ili nešto treće, biti će korišteni imajući na umu sigurnost učenika i očuvanje okoliša. Kod učenika se u svakom trenutku u nastavi pokušava ukazati na važnost savjesnog korištenja materijala te učinka koji imaju na okoliš. Kao i do sada potiče se znatiželja, kreativnost, smjelost i sposobnost pri rješavanju problema u području dizajna.⁶¹

Vizualna komunikacija podrazumijeva čitanje, razumijevanje i stvaranje vizualnih poruka za što je nužna određena razina crtačke vještine. Cilj je da se učenike na ovaj način osposobi za prenošenje ideja, iskustava i poruka. Učenici će koristiti vizualne alate svjesno, ali i na eksperimentalan način u 2D, 3D i digitalnom mediju. Teorija će većinom biti u službi znanja o kulturi, točnije tradicionalnim i suvremenim umjetničkim događanjima diljem svijeta. Takvo će znanje moći primijeniti i u vlastitom radu, a osvijestit će i važnost umjetnosti u širem društveno-povijesnom kontekstu. Osim navedenog, znanje o utjecaju vizualne i materijalne kulture ključni su za razvoj savjesnog potrošača pa su tako neodvojivi od školskog odgojno-obrazovnog procesa.⁶²

Novost kurikulumuma je i interdisciplinarna tema opisana kao Javno zdravstvo i upravljanje životom. Riječ je o novom naglasku na razvoj kritičkog mišljenja i rješavanja problema kod učenika. Smatra se iznimno važnim potaknuti razvoj vještina i sposobnosti postavljanja pitanja, suočavanja s izazovnim problemima u svakodnevnom životu te razmatranje novih mogućnosti u nepoznatim i

⁶⁰ Opći dio: vrijednosti i principi obrazovanja, Uprava za obrazovanje 2020. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/> (zadnje pregledano 16.6.2020.)

⁶¹ Nastavni plan za Umjetnost i obrt, Uprava za obrazovanje 2020. <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/KHV01-02.pdf> (zadnje pregledano 16.6.2020.)

⁶² Isto <https://data.udir.no/kl06/v201906/laereplaner-lk20/KHV01-02.pdf> str. 2,3

nepredvidivim situacijama. Od učenika se nastoji stvoriti sposobne i snalažljive mlade pojedince spremne za samostalno rješavanje situacija bez obzira na njihovu težinu. Cilj je učenicima podariti korisne alate kojima će moći uspješno navigirati različitim spektrom tema, razumjeti različita stajališta te pritom ponuditi svoje zaključke, izraziti svoje misli i emocije. Rad u vizualnom području pomaže učenicima da izgrade svoju osobnost, osnaže pozitivnu sliku o sebi i na neki način spoznaju svoje mjesto unutar moderne društvene zajednice. Također različite teme promiču razumijevanje društvene raznolikosti. Upravo za umjetnost možemo reći da je izravan odraz društva, kako u prošlosti tako i danas te je stoga iznimno važno u obrazovnom kontekstu za cjelovito razumijevanje našeg okruženja. U sličnom tonu uvodi se još jedna interdisciplinarna tema veoma plodna u povezanosti s vizualnim izričajem. Riječ je o temi Demokracija i građanstvo koja u središte pažnje stavlja kritičko razmišljanje o umjetnosti i drugim društveno-kulturnim pojavama. Učenike se potiče da formiraju i izraze vlastito mišljenje o pojedinim temama te da daju svoj doprinos lokalnoj zajednici. Na to se lijepo nadovezuje i sljedeća tema, a to je Održivi razvoj. Kao što je prethodno već spomenuto, u novom se kurikulumu velik prostor daje području ekologije u smislu očuvanja okoliša i promicanja održivog razvoja. Ova se tema provodi kroz praktični rad i neposredno upoznavanje materijala, njihovih svojstava i potencijalnih utjecaja na okoliš. Učenicima se nastoji pokazati kako korištenje određenih materijala, na primjer u dizajnu proizvoda, može imati vrlo značajan utjecaj na zdravlje okoliša. Kritički se gleda na moderno konzumerističko društvo te se potiče traganje za rješenjima ekoloških problema. Kroz praktični rad učenike se potiče na korištenje reciklaže kao načina izrade radova, korištenje recikliranih materijala i/ili materijala iz obnovljivih izvora. Kroz ovo neposredno iskustvo nastoji se kod učenika osvijestiti važnost etičkih izbora pri kupnji, njihov potencijalni utjecaj na klimu i okoliš, ali i utjecaj klime na društvo.⁶³

U opisu novog kurikuluma javljaju se dva bitna pojma, koji ga čine suvremenim i primjerenim za naše moderno doba. To su *društveno učenje* i *dubinsko učenje*. Za razliku od prethodno spomenutog prilagođavanja razvoju tehnologije i implementiranju određenog stupnja informatičke pismenosti u svijet vizualnih umjetnosti, ovdje je riječ o novom pristupu samome učenju. Društveno učenje podrazumijeva rad u skupini, naglasak je na suradnji s ostalim učenicima, a uključuje i podjelu odgovornosti pri radu na zajedničkom projektu. Uloga nastavnika je da potiče učenike na uspješnu međusobnu komunikaciju i suradnju te da kod učenika pobudi način razmišljanja koji uključuje

⁶³ Isto, str. 3, 4

rješavanje problema kroz suradnju s drugima. Dubinsko učenje podrazumijeva usvajanje znanja i vještina koja se potom mogu primijeniti na različite i nepoznate situacije. Razvijaju se vještine za rješavanje šireg spektra problema pri čemu je uloga nastavnika ponuditi učenicima probleme i situacije u kojima mogu zaista iskoristiti stečeno znanje. Potiče se dublji ulazak u pojedinu temu za razliku od besmislenog gomilanja sadržaja. Time se postiže to da će učenici dugoročno usvojiti znanje i vještine.⁶⁴

U ovom trenutku konkretne informacije vezane uz novi kurikulum su nedavno objavljeni ciljevi. Riječ je o općim ciljevima propisanim za predmet, a oni uključuju istraživanje mogućnosti izrade predmeta korištenjem prikladne tehnologije pri radu s tvrdim, plastičnim i mekim materijalima. Navode da će učenik moći razmotriti otpornost i trajnost materijala te mogućnost njihova popravka i/ili ponovnog korištenja. Također će koristiti materijale i tehnologiju na prikladan i ekološki odgovoran način. Moći će razviti rješenja kroz proces dizajna na principu korak-po-korak imajući pritom na umu trajnost, funkciju, otpornost i estetiku. Da se naslutiti da je novi kurikulum još više usmjeren prema sferi ekologije i održivog razvoja te se time prilagođava novim problemima svijeta u kojem živimo. Učenici će i dalje moći vizualizirati oblike koristeći slobodni crtež, tehnički crtež, makete i digitalne alate. Moći će istražiti načine na koji digitalni alati i nove tehnologije mogu ponuditi nove mogućnosti u smislu komunikacije i doživljaja kreativnih procesa i proizvoda. Analizirat će kako identitet i smisao pripadnosti mjestu i društvu mogu biti preneseni kroz arhitekturu, tradicionalni način odijevanja, umjetničke i uporabne predmete te integrirati te kulturološke čimbenike u vlastitom kreativnom procesu i radu. Moći će istražiti kako umjetnost, uključujući Sami umjetnost, može doprinijeti društvenoj kritici. Konačno, učenik će moći stvoriti likovni izričaj koji u središte pažnje postavlja izazove suvremenog života (učenika) te se kritički osvrnuti na načine vizualnog izražavanja i eksperimentirati s različitim modelima likovnog izražavanja u kreativnom procesu.

U sklopu nastave učenik stvara skice za preoblikovanje lokalnog okruženja i makete arhitektonskih rješenja koja zadovoljavaju različite želje i potrebe. Time se stvara pojedinac koji ima znanje i moć za pozitivno djelovanje unutar svoje lokalne zajednice. U nastavnom procesu će se moći

⁶⁴ Isto str. 8, 9

Što je novo u kurikulumu?, Uprava za obrazovanje, 2019. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hva-er-nytt-i-lareplanverket/>

dubinski posvetiti raznim načinima vizualnog izražavanja i/ili tehnikama, istražiti mogućnosti kroz praktični rad i predstaviti svoje odluke i odabire od ideje do završnog rezultata.

5.9. Problemi u praktičnoj provedbi kurikuluma

Kroz ovaj diplomski rad uočavam jednu vrlo čestu pojavu vezanu uz obrazovanje u nordijskim zemljama. To su česta propitivanja i reevalucije školskoga sustava. Evidentno je da postoji velik interes za konstantnim poboljšanjem i unaprjeđenjem, koje se može provesti tek kada se definiraju konkretni problemi kroz neposredan razgovor i anketiranje svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

Jedno od najsveobuhvatnijih istraživanja koje se bavi ovim pitanjem je već spomenuto istraživanje Anne Bamford, izvedeno na zahtjev Norveškog centra za umjetnost i kulturno obrazovanje. Istraživanje je trajalo dvije godine (2010. – 2012.). godine, a uključuje iskustva širokog spektra ljudi i institucija uključenih u odgojno-obrazovni proces u području vizualne umjetnosti (riječ je o nastavnicima, ravnateljima, umjetnicima, samim učenicima i drugima...). Rezultati istraživanja objavljeni su u dokumentu *Arts and Cultural Education in Norway 2010-2011*.⁶⁵ Cilj istraživanja bio je dati odgovor na tri ključna pitanja: *kako se provodi nastava likovne umjetnosti, koja je kvaliteta nastave vizualne umjetnosti u Norveškoj i kakvi izazovi i mogućnosti su vidljivi u budućnosti*.⁶⁶ Istraživanje je veoma iscrpno i sveobuhvatno, a u nastavku ću izdvojiti neke od problema koje je razotkrilo. Smatram ovo važnim jer norveški kurikulum dijeli neke sličnosti sa hrvatskim kurikulumom Likovne umjetnosti, a problemi koji su pronađeni u norveškom sustavu imaju potencijal pomoći pri razotkrivanju mogućih poteškoća u praktičnoj primjeni našeg novog kurikuluma.

Norveška je financijski stabilna zemlja koja u odnosu na Hrvatsku izdvaja znatno veća sredstva za obrazovanje, međutim zbog geografskih i klimatskih predispozicija takva svota i dalje nije dostatna. Ona ne pokriva samo materijale, prostore škola i druge potrebe usko vezane uz odgojno-obrazovni proces, već pokriva i prijevoz koji je ključan osobito u izoliranim mjestima sjevera zemlje. Također financijski se ulaže znatno više u predmete poput matematike, znanosti, norveškog jezika,

⁶⁵ Anne Bamford, *Arts and Cultural Education in Norway 2010-2011*, The Norwegian Centre for Arts and Cultural Education (KKS), 2012.

⁶⁶ Isto, str. 10

nego u predmete kreativnog područja, iako interes za njih među učenicima raste iz godinu u godinu. Razlog je tome opća podcijenjenost i „manjak poštovanja prema umjetničkom području“, kako navode predmetni nastavnici. Vlasti, točnije ravnatelj škole i ministri obrazovanja, mnogo više ulažu u predmete koji su mjerljivi na međunarodnim ispitima znanja, jer iz njih jasnije mogu očitati rezultate obrazovnog procesa. Kreativnost nije mjerljiva na isti, egzaktni način putem standardiziranih ispita te je mnogo teže procijeniti, na primjer broičano, koliko se kod nekog pojedinca razvio senzibilitet za umjetnost i/ili kreativnost i slično. Takvi rezultati vidljivi su kroz kontinuirano promatranje i evaluiranje radova učenika, anketiranje samih sudionika u nastavnom procesu, ali teško da se vjerodostojno mogu izraziti brojkama i postocima. Nedostatak financijskih sredstava rezultirao je manjkom prostora namijenjenog izvođenju nastave i resursa za nastanak „značajnijih“ radova (svi radovi učenika ostaju na razini hobija - umjetnost nikad nije prioritet te često pada na zadnje mjesto).

Sve navedeno doprinosi sljedećem ključnom problemu, a to je manjak specijaliziranih nastavnika. U Norveškoj nastavnik koji predaje u osnovnoj i nižoj srednjoj školi ne mora nužno biti nastavnik likovne/vizualne kulture i umjetnosti. Točnije ne mora imati završeno visoko obrazovanje posvećeno vizualnoj umjetnosti, već je dovoljno da ima završen učiteljski/pedagoški fakultet. Takvi nastavnici često muku muče s metodikom poučavanja vizualne umjetnosti, žale se na nedostatak praktičnog znanja ili primjenu navedenog u odgojno-obrazovnom procesu. Osjećaju se nespremno za ulogu nastavnika umjetničkih predmeta te, pogotovo nakon dolaska slobodnijeg kurikulumu izdanog 2006. godine, nikako se ne snalaze u slobodi odabira obrade pojedinih tema propisanih kurikulumom. Nadalje, ako se kurikulum i uspijeva u potpunosti slijediti, nedostaje element interdisciplinarnosti kojeg može uvesti isključivo nastavnik koji se s lakoćom snalazi u području predavanja umjetničkih predmeta. Čak i to ovisi o spremnosti ostalih nastavnika na suradnju te stoga stupanj interdisciplinarnosti uvelike varira od škole do škole. Većina specijaliziranih nastavnika sve više i više napušta opće srednje škole i prelazi u posebne umjetničke škole gdje su prostor, materijali i sredstva daleko prilagođeniji za kvalitetno izvođenje nastave. Nastavnici koji ostaju u javnim i općim školama zahvaljujući neodgovarajućem prostoru i manjku iskustva i obrazovanja gube strast i često odustaju od poučavanja predmeta.

Poseban su i primjer *open-plan* škole čiji se arhitekti hvale modernim, funkcionalnim dizajnom i ostvarenjem višenamjenskih prostora koji su fleksibilni i izmijenjivi. Nažalost često ovakva vrsta arhitekture nailazi na kritiku nastavnika, pogotovo nastavnika predmeta Umjetnosti i

zanata koji napominju da takvi prostori potiču individualan rad, otežavaju kontroliranje većih grupa učenika te su vrlo neprilagođeni izvedbi nastave umjetničkih područja. Ako za primjer uzmemo sat kiparstva za kojeg je predviđeno 45-60 minuta značajni dio tog vremena gubi se na pripremu prostorije (donošenje materijala, postolja...). Taj se isti prostor na kraju nastave mora i pospremiti kako bi se održao sat matematike, pritom se također gubi značajan dio vremena od sata. Nastavnici, pogotovo ako nisu iznimno strastveni i optimistični, iz tog razloga gube volju te nastavni program prilagođavaju prostoru, čine ga jednostavnijim, koriste manje materijala s kojim je lakše rukovati. Zanimljiv je i problem izlaganja učeničkih radova. Mnogi se nastavnici slažu da je ovaj dio nastavnog procesa umjetničkih predmeta ključan za njegovo uspješno provođenje, ono potiče učenike da daju sve od sebe pri stvaranju svojih radova te im na kraju daje osjećaj ponosa kada vide svoj rad izložen u školskom prostoru. Sve to doprinosi i odgojnom aspektu izgradnje učenikova samopouzdanja i samoostvarenosti. U klasično oblikovanim školskim zgradama često su to mjesto imali prometni hodnici ili neke svečanije prostorije, radovi su zaljepljeni ili obješeni na zidove. Međutim, u *open-plan* arhitekturi zidovi su sve rjeđa pojava, a prostori doživljavaju sve češće promjene te i sami arhitekti često ne dozvoljavaju veće promjene radi narušavanja njihove umjetničke zamisli.⁶⁷

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je analizirati modele poučavanja nastave likovne umjetnosti u srednjoškolskom obrazovanju Skandinavskih zemalja i na temelju toga donijeti zaključak o tome zašto ti sustavi slove kao najkvalitetniji. Detaljni opis i kvalitativna analiza kurikuluma i ostalih relevantnih dokumenata čitatelju mogu ponuditi jasan uvid u organizaciju nastave i mjesto Likovne umjetnosti kao predmeta u skandinavskom školstvu. Uz navedeno, spomenuta istraživanja svjedoče o problematici koja se javlja pri poučavanju Likovne umjetnosti, koja nije tako strana problemima s kojima se suočavamo i u hrvatskom školskom sustavu.

⁶⁷ Arts and Cultural Education in Norway; report by prof. Anne Bamford, 2010 – 2011, str. 21

6.1. Prednosti, nedostaci i usporedbe

Nakon istraživanja navedenih školskih sustava ono što prvo iskače kao značajna razlika u odnosu na hrvatski obrazovni sustav je odnos prema samom obrazovanju. Važnost koja se pridaje obrazovanju kao temelju za budućnost nadolazećih generacija značajno je veća, a to potvrđuje i veći udio financijskih sredstava koje vlada izdvaja za obrazovanje.⁶⁸ Naravno, to proizlazi iz činjenice da su skandinavske zemlje u daleko povoljnijoj i stabilnijoj financijskoj situaciji te to izravno utječe na kvalitetu obrazovnog sustava. Nastavnici su bolje plaćeni, škole su opremljene kvalitetnijom opremom (i to se odnosi na sve škole bez obzira na regiju), ministarstvo obrazovanja financira većinu istraživanja vezanih uz kvalitetu provođenja obrazovanja. Unatoč tome istraživanja i svjedočanstva ljudi uključenih u obrazovni sustav govore nam da likovno područje i dalje nije visoko na listi prioriteta. U ranije navedenom istraživanju Anne Bamford spomenuti su rezultati istraživanja pod nazivom *Približite se* (nor. *Kom nærmere*) iz 2010. godine u kojemu su istaknuti savjeti i preporuke za ravnatelje i vođenje škole. U istraživanju potpuno izostaje važnost kreativnosti, inovacije i kulture u podizanju kvalitete škole i obrazovanja. Navedena su i svjedočanstva ravnatelja pojedinih škola koja u centar pozornosti stavljaju upravo odnos vlasti prema kreativnom području:

„Trebamo ravnatelje koji vjeruju u vrijednost vizualnih umjetnosti. Moramo obrazovati vladajuće. Oni moraju znati izmjeriti postignuća djece unutar kreativnog područja. To nam trenutno mora biti u centru pažnje.“ (...) Hoće li se u školi uspješno provoditi nastava vizualne umjetnosti većinski ovisi o vodstvu škole (ravnatelju). Ravnatelji se slažu da ne želimo ograničavajući kurikulum, ali nas zabrinjava mjesto koje zauzimaju umjetnost i kultura u nastavi. Iz vlastitog iskustva rekao/la bih da je u samo 20% škola shvaćena važnost tog područja i provode ga uspješno u nastavi. Prioritet do sada uopće nije bio na estetskoj dimenziji učenja. Ravnateljima trebaju strategije za uključivanje umjetnosti kroz čitav kurikulum i razvijanje dubljeg razumijevanja kod učenika za to područje. Trebaju nam bolji programi za

⁶⁸20. Total general government expenditure on education, 2018, % of GDP https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/bf/Total_general_government_expenditure_on_education%2C_2018%2C_%25_of_GDP.png <https://www.statista.com/statistics/1073151/education-spending-in-eu-countries/> (zadnje pregledano 27.7.2020.)

razvoj škola i bolje obrazovanje za same nastavnike kako bi oni mogli koristiti vizualno/estetsko područje u svrhu poboljšanja usvajanja znanja kod učenika.“⁶⁹

Iz ovih iskustava ravnatelja norveških škola vidljivo je da je problem potisnutosti kreativnog područja u obrazovnom sustavu univerzalan problem, nevezan toliko uz ekonomsku situaciju zemlje, koliko uz stav šireg društva, pogotovo pojedinaca na vlasti. Ono što zagovaraju norveški ravnatelji škola je besplatno i primjenjivo na našu problematiku. Od ključne je važnosti informirati društvo, a pogotovo pojedince na vlasti koji imaju moć izravnog utjecanja na obrazovni sustav, o važnosti kreativnih područja na sveukupni uspjeh učenika. Činjenica da je usvojen novi predmetni kurikulum koji izdvaja te bitne informacije i nudi daleko moderniji sustav usvajanja znanja iz područja vizualnih umjetnosti te rastući interes i uspješno provođenje interdisciplinarnosti svjedoči o tome da smo već učinili veliki korak u dobrom smjeru. Ključnu ulogu igra i obrazovanje nastavnika, konstantno nadopunjavanje znanja i shvaćanja uloge kreativnosti u školstvu te obogaćivanje riznice nastavnih metoda i strategija. Nastavnici Likovne umjetnosti svjesni su važnosti koju njihov predmet ima, žele napraviti najbolje što mogu za učenike, no ponekad ne znaju kako i ovdje je od ključne važnosti obrazovanje nastavnika.

Sljedeća razlika po važnosti i utjecaju na kvalitetu nastave je razina izbornosti, odnosno preopterećenost hrvatskog srednjoškolskog sustava u odnosu na skandinavski. To se posebno dobro može uočiti usporedimo li švedski model koji nudi 17 nacionalnih srednjoškolskih programa unutar kojih učenik ima mogućnost odabira predmeta (izuzev nekolicine obveznih). Od početka srednje škole učenik ima daleko veću mogućnost upravljanja vlastitim obrazovanjem. Može donijeti odluke na temelju interesa, a samim time pristupa odabranom predmetu s većim entuzijazmom. Taj početni entuzijazam će vrlo vjerojatno dati bolje konačne rezultate, a ako se tijekom obrazovanja kod učenika pobudi interes za nešto novo ili drugačije on ili ona će uvijek imati priliku upoznati to područje interesa. Iako u Hrvatskoj postoje škole sa specijaliziranim programom (npr. umjetničke, strukovne, matematičke, prirodoslovne...) jednom kada učenik odabere školu predaje se prema njezinom propisanom programu. Izbornih predmeta je malo, a često se svode na izvannastavne aktivnosti. Škole koje nisu posvećene vizualno umjetničkom području (npr. škola za primijenjenu umjetnost i dizajn, grafiku i sl.) rijetko kada imaju bogat umjetnički program. Ako i imaju to je gotovo uvijek na

⁶⁹ prof. Anne Bamford, *Arts and Cultural Education in Norway 2010-2011*, The Norwegian Centre for Arts and Cultural Education (KKS), 2012., str. 24

inicijativu predmetnog nastavnika. Ako se i nudi ekstrakurikularni oblik predmeta likovne umjetnosti to je također dobra volja predmetnog nastavnika u suradnji s ravnateljem pojedine škole.

Ono gdje financiranje školstva igra odlučujuću ulogu je (osim plaća nastavnika) opremljenost prostora za izvođenje nastave Likovne umjetnosti. Iako su skandinavske zemlje u boljoj financijskoj situaciji, kao što je već opisano, važnost vizualnog područja u obrazovnom sustavu još uvijek nije adekvatno financijski potkrijepljena. Tako u mnogim školama ne postoje specijalizirani prostori za izvođenje nastave i oprema se nerijetko dijeli s drugim predmetima. Ovaj problem često prisiljava visokoobrazovane nastavnike da odustanu od predavanja u školama općeg usmjerenja i prebace se u specijalizirane umjetničke škole gdje će moći bez prepreka izvoditi kvalitetnu nastavu. To se i dalje ne može usporediti s činjenicom da u nekim hrvatskim školama, iako je to danas već rijetka pojava, ne postoje ni osnovna sredstva za izvođenje nastave kao što su računalo i projektor.

S druge strane mnogo pozitivnih elemenata skandinavskog obrazovnog sustava već smo usvojili, dijelom i dolaskom novog predmetnog kurikuluma. Novi kurikulum je sve samo ne ograničavajući. Daje nastavniku strukturu i smjernice, a sam nastavnik ima daleko veću slobodu u odabiru konkretnog sadržaja, metoda i strategija. Osim toga sada se mnogo više govori o interdisciplinarnom prožimanju predmeta, nešto što se često stavlja u središte skandinavskih kurikuluma. Nije čudno što su skandinavske zemlje na dobrom glasu kada se govori o obrazovanju. Veliku ulogu igra i volja za stalnim reevaluacijama obrazovnog sustava, financiranje istraživanja koja se bave propitivanjem kvalitete obrazovanja u zemlji, interes da se pita osobe koje su u izravnom doticaju sa školskim sustavom, a ne samo ministre obrazovanja. Samokritičnost i stalna želja za poboljšanjem rezultirale su daleko češćim obrazovnim reformama (u odnosu na Hrvatsku), a time i kvalitetnijim obrazovanjem.

Konačno, iako socioekonomsko stanje pojedine zemlje igra veliku ulogu u svim sferama života pa tako i obrazovanju, ono nije odlučujući čimbenik. Kvaliteta obrazovanja i uspješno provođenje nastave većim dijelom ovisi o stavu i obrazovanju ljudi koji su uključeni u odgojno-obrazovni proces na svim njegovim razinama. Promjene na bolje već su u pokretu, a dolaze iz mikrorazine pojedinca, istraživanja i informacija.

7. Popis literature

Knjige

1. Bamford, A. *The wow factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*, 2006. Munster, Njemačka
2. Bamford, A. *Arts and cultural education in Norway 2010/2011*, 2012

Članci i kurikulumski dokumenti

3. Skolverket (Swedish national agency for education), *Swedish grades*, 2017
4. Skolverket, *Syllabuses 2000; Revised version 2008. Compulsory school*, 2008
5. Skolverket, *Curriculum for the upper secondary school*, (eng. prijevod: Michael McLain), Stockholm 2013
6. Skolverket, *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school educare, 2011; Revised 2018 version*, Danag
7. Utdanningsdirektoratet, *Laereplan i Kunst og visuelle verkemiddel – felles programfag i utdanningsprogram for kunst, design og arkitektur*, 12. januar 2016
8. Utdanningsdirektoratet, *Laereplan i Kunst og visuelle verkemiddel*, 1. april 2020
9. Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og kvalitet Gymnasiekontoret, *Billedkunst C – stx*, august 2017
10. Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og kvalitet Gymnasiekontoret, *Billedkunst B – stx*, august 2017
11. Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og kvalitet Gymnasiekontoret, *Billedkunst B og C, stx og hf*, 2019
12. Vetenskapsrådet; *Nordic visual arts education in transition; A research review*, Sweden 2009

Internetski izvori

13. . <http://lovdata.no> (zadnje pregledano 2.5.2020.) Lovdata je privatna zaklada koju su 1981. osnovali Ministarstvo pravosuđa i Pravni fakultet u Oslu. Svrha zaklade je stvaranje, održavanje i rad sustava za pravne informacije
14. *Nacionalna agencija za obrazovanje (Švedska)* <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan> (zadnje pregledano 3.5.2020.)
15. *Ministarstvo obrazovanja (Norveška)* <http://udir.no> (zadnje pregledano 2.5.2020.)
16. *Ministarstvo obrazovanja i istraživanja* <http://ufm.dk> (zadnje pregledano 26.4.2020.)
17. *Ministarstvo za mlade i obrazovanje (Danska)* <http://uvm.dk> (4.5.2020)
18. *Što je novo u kurikulumu?* <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/hva-er-nytt-i-lareplanverket/> (zadnje pregledano 16.7.2020.)

19. *Share of GDP spent on education in European Union member states in 2017*
<https://www.statista.com/statistics/1073151/education-spending-in-eu-countries/> (zadnje pregledano 27.7.2020.)
20. *Total general government expenditure on education, 2018, % of GDP*
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/b/bf/Total_general_government_expenditure_on_education%2C_2018%2C_%25_of_GDP.png (zadnje pregledano 27.7.2020.)
21. *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, objavljen 22. siječnja 2019. godine
https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/LKLU_kurikulum.pdf(zadnje pregledano 21.7.2020.)

8. Popis slikovnih priloga

1. Norveški obrazovni sustav (grafički pregled)
http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=6&add_tag=-47
2. Švedski obrazovni sustav (grafički pregled)
http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=9
3. Danski obrazovni sustav (grafički pregled)
http://www.edufile.info/index.php?view=school_systems&topic=topic_general_infos&country=23

Summary

Using the method of research and document analysis, I study the models of teaching art in high school systems of the Scandinavian countries. The aim is to find out why the Scandinavian countries are so well known for their high quality school systems, what place the fine arts have within said system and what we can learn from the Scandinavian approach to education. A detailed description and analysis of key documents and subject curricula are presented. Also included are the results of research dealing with the reevaluation and quality of implementation of the mentioned curricula in school practice. A study of the Scandinavian school system shows that we are not falling behind in fostering the ideals of modern schooling, although our educational reform was enacted much later. Problems that occur in Scandinavian schooling are already occurring in ours (or may appear with the introduction of the new subject curriculum and modern educational tendencies). These problems can be prevented and / or solved by frequent evaluations of the educational program and research that studies and monitors how the subject curriculum is actually implemented in schools. In addition, less emphasis is placed on the socio-economic gap between countries as a potential explanation for why Croatia is not at the level of Scandinavian education, because problems that do not depend exclusively on financial resources are shared by all countries involved in this work. Among them is a lack of informedness of the wider society about many benefits of art education for all aspects of student development, as well as insufficient education of teaching staff in how curriculum goals can be implemented in practical teaching.

Key words: curriculum, art education, scandinavian models of education